

ТУРИЗМ І МОЛОДЬ - 2021

МАТЕРІАЛИ

Кафедрального круглого столу студентів та аспірантів

(м. Полтава, 21 грудня 2021 року)

Полтава
2022

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

ТУРИЗМ І МОЛОДЬ - 2021

МАТЕРІАЛИ

**Кафедрального круглого столу
студентів та аспірантів**

(м. Полтава, 21 грудня 2021 року)

**За загальною редакцією д. е. н., професора Г. П. Скляра,
к. е. н., доцента Ю. В. Карпенка**

**Полтава
ПУЕТ
2022**

УДК 338.48-2-053.6(062.552)
Т86

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» заборонено

Редакційна колегія:

Г. П. Скляр, д. е. н., професор, завідувач кафедри туристичного та готельного бізнесу ПУЕТ;

Ю. В. Карпенко, к. е. н., доцент, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу ПУЕТ.

Т86 **Туризм і молодь - 2021** : матеріали Кафедрального круглого столу студентів та аспірантів (м. Полтава, 21 грудня 2021 року) / за заг. ред. Г. П. Скляра та Ю. В. Карпенка. – Полтава : ПУЕТ, 2022. – 91 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).

ISBN 978-966-184-421-5

У збірнику подано матеріали круглого столу, проведеного в межах науково-дослідної роботи «Проблеми функціонування та розвитку сфери туризму в умовах модернізації економіки» (держ. реєстр. номер 0117U004715), який відбувся у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Для науковців, викладачів, студентів закладів вищої освіти, усіх, хто цікавиться питаннями теорії та практики туризму.

УДК 338.48-2-053.6(062.552)

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.*

ISBN 978-966-184-421-5

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі», 2022

Є. С. Бабіна, студентка гр. Т6-51;
В. В. Безпоясна, студентка гр. Т6-51
Науковий керівник – **Ю. В. Карпенко**, к. е. н., доцент
ПУЕТ

ФУНКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ

В Україні сільській (зелений) поступово набуває значення важливого соціально-економічного чинника, що активно проявляє свої функції. Він створює робочі місця у сільській місцевості, сприяє використанню туристичних ресурсів, збільшує можливості відпочинку для малозабезпечених верств населення. З точки зору механізму впливу на розвиток сільського зеленого туризму можна визначити фактори об'єктивні, що вже сформовані історичним розвитком суспільства, і такі, що цілеспрямовано регулюють саме туристичну діяльність. Якщо враховувати всі фактори – сільський зелений туризм має значні можливості для розвитку, а полем його реалізації є сільська місцевість та довкілля, що її оточує [1].

Сільський туризм – це форма проведення вільного часу у вигляді стаціонарного відпочинку, тоді як базовою метою екотуризму виступає активне відкриття дикої природи, традицій і культури, їх глибоке пізнання й сприйняття [2]. Спільне між цими поняттями є те, що обидва об'єкти можуть розміщуватися на території, що належить сільським радам, відпочинок від буденної суєти, зміна середовища перебування, можуть функціонувати у формі комплексних об'єктів (наприклад, із залученням персоналу з-поміж сільського населення, диверсифікація діяльності).

Сільський туризм загалом та агротуризм зокрема вирішують проблеми диверсифікації підприємництва в регіонах, зайнятих виробництвом сільськогосподарської продукції, та підвищення рівня зайнятості трудового потенціалу через створення додаткових робочих місць. Одночасно сільський туризм виконує величезну пізнавальну функцію та сприяє вихованню громадян в дусі патріотизму, створенню національної свідомості та бережливого ставлення до природи, розумінню сутності та проблем праці в сільському господарстві. Крім того, сільський туризм є видом відносно дешевого, але досить приємного й одночасно активного відпочинку, рекреації та оздоровлення [3].

При цьому сільський туризм виконує певні функції, а саме: пізнавальну, оздоровчу, виховну, культурно-освітню, творчу та економічну. Він сприяє оздоровленню відпочиваючих, покращенню їхнього фізичного та душевного стану, розширенню кола спілкування, формуванню та розвитку соціально-культурних зв'язків, обміну досвідом, відродженню промислів і традицій українського народу, бережному використанню природо-рекреаційних ресурсів, формує дохід громадян, сприяє зростанню зайнятості населення в сільській місцевості та покращенню інфраструктури [4].

Сільський туризм – це вид непрямой сільськогосподарської діяльності, спрямованої на надання послуг розміщення, харчування, дозвілля, відпочинку та оздоровлення населення на сільських територіях, без значного антропогенного впливу на природне середовище. При цьому сільський туризм виконує важливі функції у формуванні та відтворенні господарства сільської громади та її членів – власників особистих, фермерських, домашніх господарств.

Так, економічна функція – залучення грошових коштів на розвиток домогосподарств, інфраструктури, зростання зайнятості та доходів сільського населення. Ця функція є найважливішою серед усіх, тому що є основою створення туристичного продукту сільського туризму. Соціальна функція свідчить про те, що сільський туризм суттєво впливає на зростання зайнятості на селі, збільшення доходів сільських жителів, забезпечує відпочинок з суттєвою економією коштів міським мешканцям. Загалом, вона формує соціальну відповідальність агробізнесу за результати господарювання. Екологічна – полягає у раціональному споживанні природних ресурсів. Сільський туризм як вид діяльності здійснює м'який вплив на дозвілля, сприяє сталому розвитку сільських територій. Натепер набагато важливіше використовувати ліси та землі для рекреації, ніж для промисловості та сільського господарства, з метою раціонального ресурсокористування. Сільським туризмом здійснюється також оздоровча функція. Для здоров'я людини набагато важливішим є відпочинок та відновлення сил у звичних кліматичних умовах,

тому що не витрачаються додаткові резерви організму на адаптацію до нових умов. Свіже повітря, заняття фізичною діяльністю, органічна їжа та чиста вода ведуть до відтворення фізичних сил та психічної рівноваги [5].

Грунтовно, сутність сільського зеленого туризму розкриває Печенюк А. П. у його функціях (табл. 1).

Таблиця 1 – Функції сільського зеленого туризму [6]

Функції сільського зеленого туризму	Зміст функції
Відпочинкова	проявляється у можливості відпочити від ритму міста, набратися сил і натхнення в умовах, віддалених від звичного міській людині середовища
Оздоровча	завдяки сільському зеленому туризму є нагода зміцнити імунітет шляхом перебування на свіжому повітрі, підвищенням фізичної активності, споживанням натуральних продуктів
Соціальна	завдяки сільському зеленому туризму є можливість встановлення контактів, знайомств, між різними соціально-віковими групами, які часто переростають у дружні взаємовигідні відносини;
Економічна	ця функція проявляється у наявності фінансових відносин з приводу купівлі-продажу послуги
Пізнавальна	проявляється у пізнанні навколишнього середовища, знайомстві з новими людьми та їх побутом, історико-культурними пам'ятками, традиціями, фольклором, народними ремеслами, особливостями ведення сільського господарства, загальною атмосферою села тощо
Естетична	проявляється в отриманні задоволення від гарних краєвидів, цікавих історико-культурних закладів, витворів мистецтва, фольклорних заходів
Культурна	встановлення морально-етичних правил поведінки, норм спілкування, етикету та культури обслуговування;
Екологічна	проявляється у виробленні певного типу мислення та поведінки людини, направленої на раціональне використання природних ресурсів, впровадження технологій, які позитивно впливають на середовище
Інформаційна	завдяки сільському зеленому туризму можна отримати дані про ресурсний потенціал території, екологічні, соціальні, економічні проблеми, рівень розвитку людського потенціалу, відбувається комунікаційний обмін між жителями міст і сіл

Функції сільського зеленого туризму	Зміст функції
Охоронна	сільський зелений туризм передбачає захист та збереження природного середовища, історико-архітектурних пам'яток, культурно-етнографічної спадщини
Навчальна	можливість набуття теоретичних і практичних навиків: ведення домашнього господарства, навчання народним ремеслам, причому процес навчання може стати продуктивним для двох сторін
Когнітивна	проявляється в отриманні задоволення від спілкування, приємних подій, спогадів, вражень, які надовго залишаються у пам'яті
Антиурбанізаційна	сільський зелений туризм виступає стримуючим фактором розширення меж міських поселень, зупиняючи тим «наступ цивілізації»

Отже, наведені функції сільського (зеленого) туризму показують практичне значення даної сфери, необхідність стимулювання його розвитку та їх доцільно розподіляти залежно від їх наслідкових ефектів.

Список використаних джерел

1. Шмагельська М. О. Фактори розвитку сучасного сільського зеленого туризму / М. О. Шмагельська // *Культура народів Причорномор'я*. – 2009. – № 176. – С. 95–97.
2. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / П. Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінько. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. – 148 с.
3. Ставська Ю. В. Особливості та тенденції розвитку індустрії сільського туризму / Ю. В. Ставська // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. – 2018. – Вип. 6 (17). – С. 84–91.
4. Кудла Н. Є. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності : навч. посіб. / Н. Є. Кудла. – Київ : Центр учбової л-ри, 2015. – 152 с.
5. Романюк І. А. Системно-структурні дефініції категорій у галузі сільського зеленого туризму: узагальнення та використання / І. А. Романюк // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. – 2015. – Вип. 15 (3). – С. 29–31.
6. Печенюк А. П. Формування стратегії розвитку сільського зеленого туризму : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Печенюк Алла Петрівна. – Кам'янець-Подільський, 2018. – 225 с.

*М. Б. Базюк, студентка
Науковий керівник – А. П. Голод, д. е. н., проф.
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів*

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Туризм є одним із важливих компонентів глобалізації, який на різних рівнях сприяє міжнародній інтеграції у економічній, соціальній та культурній сферах, стає вагомим чинником підвищення якості життя населення як країн, що генерують туристичні потоки, так і DESTИНАЦІЙ [1].

Міжнародний туризм – це подорож особи за межі постійного місця проживання, що передбачає перетин державного кордону та здійснюється на термін від однієї доби до року з пізнавальною, рекреаційною, оздоровчою чи іншою метою, без здійснення оплачуваної діяльності в місці тимчасового перебування. За напрямом виокремлюють виїзний та в'їзний міжнародний туризм.

Безпеку туризму трактують як стан функціонування певної туристичної системи у визначений період часу, що характеризується відсутністю загроз і дає можливість забезпечити стабільний розвиток конкретної туристичної системи у майбутньому. Серед видів безпеки туризму виокремлюють політичну, соціальну, фінансову, екологічну, інформаційну, медичну, а також безпеку туристичного обслуговування і безпеку туристичних споруд та обладнання [2].

Розвиток міжнародного туризму періодично зазнавав криз, пов'язаних із загрозами безпеці туристів. У ХХ столітті це передусім були воєнно-політичні загрози, а також тероризм. Безпеці туристичного бізнесу загрожували економічні кризи, що супроводжувалися падінням попиту на міжнародні туристичні продукти.

У сучасних умовах, звичайно, найважливішою загрозою безпеці міжнародного туризму є пандемія COVID-19, яка призвела до появи суттєвих перешкод для переміщення туристів між державами. У 2020–2021 рр. аналізу впливу пандемії на туризм

тичну діяльність було присвячено чимало праць як зарубіжних, так і українських науковців. Поряд із цим багато інших загроз безпеці міжнародного туризму, які залишаються актуальними і зараз, опинилися поза увагою дослідників.

Аналізуючи туристичну статистику і фахові інформаційні джерела, можемо, окрім пандемії COVID-19, виокремити також такі актуальні загрози безпеці міжнародного туризму: загострення екологічних проблем; воєнно-політичні конфлікти; терористичні акти; нелегальна міграція і торгівля людьми; торгівля наркотиками і зброєю; доступ до персональних даних туристів; технологічна відсталість окремих країн; неоднорідний розвиток туристичної інфраструктури; нестача кваліфікованого персоналу та ін.

Ці та інші загрози і зараз не втрачають свого значення, тому після подолання пандемії будуть знову у фокусі уваги науковців, практиків туристичного бізнесу, органів влади та міжнародних організацій.

На наш погляд, найбільш комплексним напрямом вирішення проблем безпеки розвитку міжнародного туризму може бути узгодження міжнародних і національних норм, стандартів та підходів до організації туристичного обслуговування, правил переміщення туристів. Ключовими аспектами, на які потрібно звернути увагу, мають бути соціальна та інформаційна безпека туризму, які в умовах поширення інформаційного суспільства та економіки знань формують пріоритетні напрями мінімізації загроз розвитку міжнародного туризму.

Список використаних джерел

1. Голод А. Перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні в умовах подолання пандемії COVID-19 / А. П. Голод, М. Б. Базюк // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 жовтня 2021 року, м. Львів). – Львів: ЛДУФК, 2021. – С. 179–181.
2. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування: монографія / А. Голод. – Львів: ЛДУФК, 2017. – 340 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Туристична сфера є однією з центральних галузей національної економіки, яка за умови правильного підходу може стати вагомим драйвером її розвитку. Головним фактором для розвитку туристичної сфери в Україні є велика територія з різноманітними природними, культурними та іншими ресурсами. При цьому кожен з регіонів України має свій набір рекреаційно-туристичних ресурсів, зокрема й унікальних, здатних привабити найвибагливішого споживача.

Полтавська область знаходиться в центральній частині України, має колоритну історію свого становлення та володіє потужними ресурсами для розвитку туризму. Зокрема, в регіоні є: 676 археологічних об'єктів, 2452 історичних об'єктів, 285 об'єктів архітектури та містобудування, 78 об'єктів монументального мистецтва, 18 об'єктів садово-паркового мистецтва, 117 державних музеїв та пам'ятних місць, 16 санаторно-курортних закладів, 123 одиниці готелів та аналогічних закладів розміщення, 11 центрів активного туризму, 27 ботанічних пам'яток природи, 81 культова споруда, 7 442 одиниць природного заповідного фонду тощо [1–2]. Наявність такої кількості туристичних об'єктів надає Полтавському регіону статусу туристично привабливої території з потужним туристичним потенціалом. В області розроблені та використовуються 20 туристичних маршрутів [3]. За даними Департаменту культури і туризму Полтавської ОДА найбільш популярними туристичними маршрутами Полтавської області стали: «Вікенд Полтавщиною», «Мандруємо Полтавщиною», «Сплав на байдарках по р. Ворскла», «Більське городище», а також «Промислова Полтавщина» [4].

Отже, Полтавська область безсумнівно володіє усіма необхідними ресурсами для розвитку туризму. Водночас варто озна-

чити і комплекс слабких сторін, які перешкоджають розвитку туризму в регіоні. Зокрема, це:

- занедбаний стан значної кількості об'єктів історико-культурної спадщини, що не сприяє туристичній зацікавленості;
- слабка фінансова підтримка місцевими органами влади туристичної індустрії;
- застаріла туристична інфраструктура, особливо незадовільний стан доріг на окремих ділянках Полтавщини;
- невелика кількість розроблених та запроваджених туристичних турів;
- відсутність належної інформаційної підтримки розвитку регіонального туристичного продукту [2];
- майже повна відсутність або не відповідність їх сучасним вимогам облаштування на розроблених маршрутах пунктів масової зупинки туристичних екскурсій та оглядових майданчиків [3].

Варто відзначити значний історико-культурний ресурсний резерв регіону, зокрема це гомогенні біографо-соціальні туристичні ресурси, які можуть мати підвищену атрактивність для іноземних туристів. Потенційно привабливими були б розроблені на їх основі культурно-пізнавальні тури, присвячені особистостям, які відомі в країні проживання туристів [5].

Подальші перспективи розвитку туризму в Полтавському регіоні криються у створенні нових туристичних турів, кооперації влади та бізнесу, а також проведенні активного маркетингу регіонального туризму. Все це у комплексі повинно забезпечити збільшення туристичних потоків до Полтавщини, сприяти припливу інвестицій у регіон, збільшенню надходжень до місцевих бюджетів, формуванню позитивного туристичного іміджу.

Список використаних джерел

1. Держуправління екоресурсів Полтавської області. Природно-заповідний фонд Полтавщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eco-poltava.gov.ua/pzfzag.htm> (дата звернення: 02.01.2022). – Назва з екрана.

2. Логвин М. М. Історико-культурна спадщина як чинник розвитку регіональної туристичної дестинації [Електронний ресурс] / М. М. Логвин, Н. М. Карпенко, П. В. Шуканов // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – Вип. № 4 (21). – С. 393–399. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7550/1/Логвин%20М.М.%2С%20Карпенко%20Н.М.%2С%20Шуканов%20П.В.%20Стаття.pdf> (дата звернення: 21.12.2021). – Назва з екрана.
3. Полтавщина туристична [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poltava-tour.gov.ua/page/obiekty> (дата звернення: 04.01.2022)
4. Туристичні маршрути Полтавщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.poltavaculture.gov.ua/uk/diialnist/plany-roboty> (дата звернення: 04.01.2022). – Назва з екрана.
5. Хлоп'як С. В. Підвищення інвестиційної привабливості туристичного потенціалу регіону засобами спеціалізованого туризму / С. В. Хлоп'як, С. С. Кравцов, В. В. Білик // Економіка та держава. – 2021. – № 9. – С. 100–106.

*Д. С. Бехтер, студент гр. Тб-41;
Б. І. Нікольченко, студент гр. Тб-41
Науковий керівник – Ю. В. Карпенко, к. е. н., доцент
ПУЕТ*

АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Туристична індустрія є важливим підґрунтям функціонування регіонального ринку туристичних послуг, формально її можна розглядати як сукупність суб'єктів туристичної інфраструктури і туристичного підприємництва, які забезпечують туристичний процес. Інфраструктура ринку туристичних послуг включає загальну інфраструктуру (установи та ресурси, які обслуговують різні сфери економічної діяльності та доходи яких не повною мірою залежать від туристської діяльності) і спеціальну інфраструктуру (установи та ресурси, які обслуговують суб'єктів туристичної діяльності та доходи яких формуються за рахунок витрат туристів у зв'язку із задоволенням потреб туристів). Разом із сферою туристичного підприємництва туристична інфраструктура складає галузь туристичної індустрії.

Дослідивши кількість обслуговуваних туристів у Харківській обл. у 2000–2019 рр. виявлено, що найбільшу кількість туристів було обслуговано в регіоні у 2003 р. – 141,178 тис. осіб, а найнижча склала у 2015 р. – 31,233 тис. осіб через суспільно-політичну ситуацію та військові дії на сході країни, але вже у 2016 р. ситуація у країні почала налагоджуватися, і у 2016 р. туристичний потік зріс на 29,4 % порівняно з 2015 р.

Аналіз статистичних даних свідчить про те, що кількість громадян, охоплених внутрішнім туризмом стабільно зростала в період з 2010 по 2013 роки. В структурі внутрішнього туризму 2013 року екскурсантів налічується 6 083 осіб туристів-громадян України, які виїжджали за кордон 53 831 особа, кількість внутрішніх туристів 37 226 осіб, по тенденції останніх десяти років загальна кількість внутрішніх туристів зменшується, але у відсотковому еквіваленті внутрішні туристи становлять 40 %. Незначним залишається відсоток іноземних туристів, що відві-

дують Харківщину. Якщо у 2010 р. Харківщину відвідало 12 951 іноземних громадян (10 % від усіх обслугованих туристів), у 2005 р. – 8 859 іноземців (8 % від загальної кількості туристів), то у 2013 р. – 591 іноземець (0,64 % від загальної кількості туристів). Пріоритетною залишається мета відвідування іноземцями – службова, ділова, бізнес, навчання.

У 2013 р. спостерігалась тенденція збільшення кількості жителів області, що виїжджають за кордон. У 2000 р. виїзним туризмом було охоплено 6,0 тис. осіб, у 2010 р. вже 71,2 тис. осіб, тобто відбулося зростання у 11,8 разів. У 2013 р. кількість виїзних туристів зменшилась у порівнянні з 2010 р. на 8,1 %, що пов'язано з новою хвилею економічної кризи. Наведені дані свідчать про певні негативні тенденції в роботі туристичних підприємств. Більшість з них є турагентами, орієнтованими на виїзний туризм. Принципом їх діяльності є правило: краще вивезти одного українця дорого за кордон, ніж залучити більшу кількість співвітчизників, але дешевше, до внутрішніх туристичних маршрутів.

У 2019 р. в області кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами становила 76 211 осіб, що на 13 979 осіб (22,5 %) більше ніж у 2018 р. та на 24 282 осіб (46,8 %) більше ніж у 2017 р. Серед них кількість іноземних туристів у 2019 р. становила 223 особи, що на 50 осіб (18,3 %) менше ніж у 2018 р. та на 207 осіб менше ніж у 2017 р.; виїзних туристів – 64911 осіб, що на 11278 осіб (21,0 %) більше ніж у 2018 р. та на 21285 осіб (48,8 %) більше ніж у 2017 р.; кількість внутрішніх туристів у 2019 р. становила 11 077 осіб, що на 2 751 особу (33,0 %) більше ніж у 2018 р. та на 2 790 осіб (33,7 %) більше ніж у 2017 р. [1].

Аналіз показників розвитку системи колективних засобів розміщення регіону виявив такі основні тенденції їх діяльності. Зокрема, результати досліджень засвідчують, що на протязі 2011–2019 рр. максимальна кількість колективних засобів розміщення була у 2013 р. – 222 од., у 2014 р. їх кількість різко скоротилася до 200 од. і продовжувала далі скорочуватися і у 2017 р. склала 175 од. Відповідно себе поводити показники

кількості місць та осіб, що перебували у колективних засобах розміщування [1].

Проаналізувавши дані ночівлі в закладах розміщення на 1 жителя становить 0,116, ліжко-днів у санаторно-курортних закладах 0,292, екскурсантів на 1 000 жителів 0,002, і туру днів на 1 жителя 0,086. В області розташовані 221 колективний засіб розміщення, в тому числі 15 санаторіїв та пансіонатів з лікуванням. Це складає 3 % від їхньої загальної кількості в Україні. Більшість закладів сконцентровані у м. Харкові та Харківському районі. За кількістю колективних засобів розміщення область посідає 11 місце в Україні, за кількістю санаторіїв та пансіонатів – 10 місце.

Харківська обл. виділяється високою питомою вагою готелів у структурі колективних засобів розміщення. У 2013 р. на готелі припадало 36,7 %, тоді як по Україні – 26 %. Кількість санаторіїв (близько 4 %) та баз відпочинку (близько 29 %) у Харківській області дорівнює середньому значенню по Україні.

Загальна кількість номерів в усіх засобах розміщення на кінець 2013 р. складала 3 344 од., які у 2013 р. обслужили 256,1 тис. приїжджих (тобто +8,1 % до рівня 2012 р. і +49 % до рівня 2010 р.). Проте на загальноукраїнському фоні коефіцієнт використання їх місткості щороку залишається доволі низьким (в середньому 0,24) для цієї галузі. Це вказує на значний невикористаний потенціал вже наявної, розбудованої готельної і рекреаційної інфраструктури, передусім, в місті Харкові за напрямками ділового і конгрес-туризму. Структура підприємств готельного господарства регіону розподілилася таким чином: 57,1 % від загальної кількості підприємств припало на готелі, гуртожитки для приїжджих та інші місця для тимчасового проживання склали по 19 %, решта – 4,9 % прийшлося на підприємства інших типів. Місткість готелів складала 3 324 осіб. При оцінці місткості готелів на 1 000 км² показник склав 106 од., інших закладів розміщення 28 од., а санаторно-курортних закладів 370.

Необхідно зазначити, що спостерігається очевидна невідповідність цін на послуги розміщення в готелях Харківського

регіону у порівнянні з європейськими. Так, середня ціна проживання в стандартному готельному номері 4* становить близько 100 дол. США, тоді як, наприклад, у Барселоні (Іспанія) – близько 50 дол. США. Крім того, «зірковість» харківських готелів не відповідає європейським аналогам.

Забезпеченість готельними номерами з розрахунку на 1 000 жителів становить 1,2 номери. Це чи не найнижчий показник серед міст-мільйонників України. Готелі категорій 3* і 1* займають майже 60 % номерного фонду Харкова. Готелі категорії 5* у місті відсутні. Лише 18 % номерного фонду міста формують готелі 4*, які з'явилися за останні три роки.

Інфраструктура харчування характеризується найвищим рівень розвитку ресторанного господарства, а саме високий рівень забезпеченості населення підприємствами, найбільшу кількість об'єктів ресторанного господарства, найвищу забезпеченість населення місцями в них та значний туристичний потенціал. Станом на 01.01.2015 р. мережа підприємств ресторанного господарства міста, складає 2 757 підприємства з кількістю 125 328 посадочних місць. Забезпечення населення місцями в підприємствах ресторанного господарства, в цілому по місту, становить 146,2 %.

У харківських ресторанах та кафе представлено багато національних кухонь, відроджуються національні кулінарні традиції і культура других народів. Зараз у місті функціонує біля 100 таких підприємств з грузинською, вірменською, азербайджанською, узбецькою, арабською, турецькою, єврейською, японською, китайською, в'єтнамською, італійською, індійською та мексиканською кухнями. Що стосується мережі підприємства швидкого харчування, то зазначений сегмент ринку налічує 250 одиниць. Зросла також кількість підприємств ресторанного господарства з додатковими послугами населенню. Зокрема послуги культурного та спортивно-розважального характеру та кейтерінгу. Сьогодні близько 100 підприємств надають такі послуги [2].

На території області зареєстровано 95 оздоровчих заклади: 15 санаторіїв, 8 санаторіїв-профілакторіїв, 72 бази та інші закла-

ди відпочинку. Із загальної кількості оздоровчих закладів області 13 оздоровчих закладів було зареєстровано у місті Харкові, інші 82 – за межами міста. Найбільшу кількість оздоровчих закладів зареєстровано на території Вовчанського (36 од.), Зміївського (13 од.), Борівського (9 од.) районів. Показники функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку в регіоні за 2000–2019 рр. свідчать, що найбільша кількість таких закладів була у 2004 р. – 1 786 од., а найменша у 2000 р. – 300 од. У 2019 р. їх кількість становила 732 од., що на 4 од. менше ніж у 2018 р. та 13 од. менше ніж у 2017 р., а кількість дітей, які перебували у закладах становила 97,613 тис. осіб, що на 550 осіб більше ніж у 2018 р. та 2 276 осіб більше ніж у 2017 р. Кількість закладів оздоровлення у 2019 р. їх кількість становила 15 од., що на 2 од. менше ніж у 2018 р. та 4 од. менше ніж у 2017 р. та у них у 2019 р. перебували 7747 осіб, що на 605 осіб менше ніж у 2018 р. та 327 осіб менше ніж у 2017 р. [1].

Отже, Харківська область, володіючи порівняно невеликим туристичним потенціалом, має порівняно розвинену туристичну інфраструктуру, що дозволяє істотно збільшити розвиток іноземного туризму і залучати туристів з інших регіонів України. Матеріальна база туризму потребує реконструкції, потрібне істотне розширення мережі туристичних об'єктів та послуг, пошук фінансової фондової підтримки, розробка програм державно-приватного партнерства з оновлення та реконструкції.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Харківській області : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
2. Туристичний кластер Харківщини : монографія / Колектив авторів, гол. ред. О. В. Яковчук. – Харків : ФОП Панов А. М., 2019. – 432 с.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Неухильне зростання впливу туризму, як на світову економіку в цілому, так і на економіку окремих країн і регіонів, є однією з найбільш значних, постійних і довгострокових тенденцій, яка супроводжує формування і розвиток світового господарства. Стає очевидним перетворення туризму на крупну самостійну галузь національної економіки, діяльність якої направлена на задоволення специфічних потреб населення. Різноманіття цих потреб задовольняється не лише туристичними підприємствами, але і підприємствами інших галузей, що обумовлює значення туризму як одного з чинників мультипликативної дії на розвиток економіки.

Місто Харків – перша столиця України, один з найважливіших політичних, економічних, наукових, культурно-освітніх та релігійних центрів нашої держави. Також слід зауважити, що Харків є важливим початковим, кінцевим чи транзитним пунктом міжнародних та місцевих маршрутів.

Пріоритетним видом туризму як для України так і для Харківської області залишається іноземний (в'їзний) туризм як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями державної скарбниці та створення додаткових робочих місць [1]. Важливою передумовою становлення і розвитку туристичної індустрії, а, відповідно, і місця, яке посідає держава на світовому туристичному ринку, є туристичні ресурси. Туристичні ресурси Харківської області дозволяють їй гармонійно інтегруватися у внутрішній і міжнародний ринок туризму і досягти інтенсивного розвитку туризму в країні. Це забезпечить стійке зростання зайнятості і прибутків населення, стимулювання розвитку суміжних з туризмом галузей і збільшення припливу інвестицій.

До можливостей розвитку туризму у Харківській області можна віднести:

- вигідне географічне положення, що дозволяє залучати туристів;
- резерви зростання ринку туристичних послуг за умов ефективного використання наявних ресурсів та інфраструктури;
- залучення іноземних та українських інвесторів для фінансування розвитку туристичної інфраструктури;
- стійке сприйняття образу Харкова як міста, привабливого для внутрішнього туризму групами споживачів;
- зростаючий інтерес громадян до історико-культурної спадщини [1–2].

Головною проблемою недостатнього розвитку туризму в Харківському регіоні є відсутність комплексу заходів розвитку з боку державної та муніципальної влади.

Забезпечення значних грошових надходжень, у тому числі валютних, у результаті використання природно-рекреаційних ресурсів рекреантами і туристами, можливе за умови наявності великих запасів цінних видів туристських ресурсів, що користуються значним попитом у поєднанні з відносно високим рівнем соціально-економічного розвитку регіону, наявністю розвиненої інфраструктури. Окремі види туризму, наприклад пізнавальний, можуть розвиватися в регіонах, що не мають значних рекреаційних ресурсів. Харківський регіон натомість має значні культурно-історичні ресурси, що робить актуальним і пріоритетним розвиток саме пізнавального туризму.

Отже, Харківська область володіє значними перспективами розвитку сфери туризму, що потребує розробки і реалізації відповідних заходів на основі державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.strategy.kharkiv.ua/docs/kharkiv_region_strategy_action_plan_project.pdf.
2. Туризм на Харківщині. Природно-рекреаційні ресурси та історико-культурний потенціал регіону : бібліогр. путівник / Упр. культури і туризму Харк. облдержадмін., Харк. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Г. М. Єрофєєва. – Харків, 2008. – 203 с.

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Чернівецька область має привабливі умови та великий потенціал для розвитку та популяризації туризму. Різноманіття туристичних ресурсів області сприяє розвитку різноманітних видів туризму (відпочинковий, активний, пізнавальний, екологічний, промисловий тощо), що дає можливість приймати туристів з різноманітними цілями та вподобаннями.

Мінералогічні ресурси Чернівецької області мають родовища хлоридно-натрієвих, сульфатно-сірководневих, залізистих та інших мінеральних вод, а також мінеральні грязі. Буковинсько-Карпатський туристичний район охоплює гірські й передгірські Путильський, Вижницький, Сторожинецький, Глибоцький і Герцаївський райони західної частини області. Це основний туристичний район Чернівеччини, де зосереджено близько 65 % її сумарного рекреаційного потенціалу. Галузями спеціалізації району виступають усі види гірського туризму, а також етнічний і пізнавально-екскурсійний туризм. Туристичним «ядром» Буковинських Карпат є Вижницький НПП (у межах Вижницького адміністративного району). Господарі гірських агроосель національного парку щедро забезпечують своїх гостей екологічно чистими продуктами власного господарства.

Ландшафтні ресурси Буковинських Карпат і Подністров'я активно використовуються для організації відпочинкового, активного, пізнавального й екологічного туризму.

У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебуває 1 771 пам'ятка історії та культури, з них 467 пам'яток археології (у тому числі 14 – національного значення), 534 – історії (у тому числі 4 – національного значення), 76 – монументального мистецтва, 694 – архітектури, містобудування (у тому числі 62 – національного значення). У Чернівецькій області багатий природно-заповідний фонд (5 місце у державі). Розвинута мережа заповідників, національних парків, велика кількість пам'яток природи, пам'яток садово-паркового

мистецтва та інших об'єктів природно-заповідного фонду області. Він включає 331 об'єкт площею 101,231 тис. га, що становить 12,8 % території області, та удвічі більше, ніж у середньому по Україні), високий рівень лісистості (близько 30 % (по Україні – 15,6)), висока густота річкової мережі (на території області розташовані 4240 річок (основні: Дністер, Прут, Черемош, Сірет та ін.), 1 150 ставків, 4 водосховища, а кількість водотоків і водойм, становлять відповідно 6 % і 4,2 % від їх загальної чисельності в державі) [1].

Цікавим об'єктом промислового туризму у Чернівецькій області можуть бути загадкові білі кулі, що височіють на вершині хребта Томнатик (1 565 м), що неподалік найпівденнішого села Гуцульщини – Сарату. Великі кулеподібні споруди мали військове призначення. На північному, західному та східному схилах гори, недалеко від білих куль, є ще група цілком закинутих або відносно збережених будинків колишнього військового гарнізону. Всі споруди можуть бути успішно задіяні в туристичній сфері як об'єкти промислового туризму [2].

У 2020 р. карантинні обмеження, установленні з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, призвели до суттєвого погіршення ситуації у галузі туризму: зниження ділової активності, обмеження пасажирських перевезень, відсутність повноцінного залізничного сполучення з іншими регіонами країни, припинення роботи закладів готельно-ресторанного бізнесу тощо. У 2021 р. ситуація дещо покращилася, але докризового рівня не було досягнуто.

Отже, Чернівецька область в достатній мірі забезпечена туристичними ресурсами для розвитку різних видів туризму, що потребує відповідних заходів для їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/FUQ7wvk>. – Назва з екрана.
2. Офіційний сайт Чернівецької міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://city.cv.ua/mt/turystam>. – Назва з екрана.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

Одним із основних показників туристичної діяльності є кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності.

Аналіз наведеного показника у Львівській області (табл. 1) вказує на значну частку виїзних туристів починаючи з 2017 р., що пов'язано з підписанням угоди про безвізовий режим. Піку показник досягає у 2018 р. і становить 112 757 тис. осіб, що більше в порівнянні з 2017 р. на 105 140 тис. осіб або 86,7 %. У свою чергу порівняно з 2010 р. кількість в'їзних туристів збільшилась на 10 417 тис. осіб, а виїзних навпаки зменшилась на 2 277 тис. осіб або на 12 %.

**Таблиця 1 – Кількість туристів, обслугованих
туроператорами та турагентами у Львівській
області, осіб [3; 5]**

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	У тому числі:			
		в'їзні (іноземні) туристи	у %	виїзні туристи	внутрішні туристи
2010	153 939	9 894	6,4	102 340	41 705
2011	128 709	12 955	10,1	81 000	34 754
2012	124 013	19 033	15,3	63 706	41 274
2013	188 520	16 162	8,6	131 530	40 828
2014	92 128	2 015	2,2	61 465	28 648
2015	112 472	3 057	2,7	60 830	48 585
2016	181 827	8 370	4,6	74 877	98 580
2017	175 150	6 042	3,4	82 653	86 455
2018	182 255	7 617	4,2	112 757	61 881
2020	52 690	267	0,5	34 052	18 371

Аналізуючи дані Закарпатської області (табл. 2), спостерігаємо скачок виїзних туристів у 2017–2018 рр., що після спаду у 2014–2015 рр., збільшився на 13,4 %. Щодо внутрішніх туристів

то спад припав на 2014 р., пов'язаний з нестабільною економічною ситуацією в країні. Кількість внутрішніх туристів складала 1 804 тис. осіб, тоді як у 2018 р. – 6 258 тис. осіб. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та тур агентами у 2010 р. становила 52 080 тис осіб, а у 2018 р. 25 348 тис. осіб.

Таблиця 2 – Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами у Закарпатській області, осіб [55]

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та тур агентами, усього	У тому числі:			
		в'їзні (іноземні) туристи	у %	виїзні туристи	внутрішні туристи
2010	52 080	8425	16,2	11 423	32 232
2011	20 180	733	3,6	11 792	7 655
2012	19 892	515	2,6	12 963	6 414
2013	11 625	6	0,1	9 815	1 804
2014	10 656	13	0,1	7 594	3 049
2015	11 601	68	0,6	7 939	3 594
2016	14 652	102	0,7	10 534	4 016
2017	25 348	183	0,7	18 907	6 258
2018	52 080	8 425	16,2	11 423	32 232
2020	7 893	–	–	5 643	2 250

Помітний спад в'їзних і виїзних туристів в Івано-Франківській області бачимо починаючи з 2014 р. Іноземних туристів прибуло до України 567 осіб, а виїхало до інших країн 7 609 осіб. Щодо внутрішнього туризму, то кількість осіб обслугованих туроператорами та тур агентами склало 55 672 тис особи, що є досить високим показником, враховуючи що у 2018 р. кількість внутрішніх туристів склала 33 573 тис. осіб. Щодо виїзних туристів, то у 2018 р. їхня кількість склала 18 816 тис. осіб, що більше за кризовий 2014 р. на 42,5 % (табл. 3).

На основі наведених даних, спостерігаємо, що у 2014 році відбувся значний спад туристичних потоків у всіх напрямках. Це пов'язано з економічною кризою, яка мала прояви ще 2013 року, зокрема через торговельну війну з боку Росії та недалекоглядну економічну політику.

Таблиця 3 – Кількість туристів, обслугованих туроператорами та тур агентами в Івано-Франківській області, осіб [2; 5]

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та тур агентами, усього	У тому числі:			
		в'їзні (іноземні) туристи	у %	виїзні туристи	внутрішні туристи
2010	53 333	4 528	8,5	8 509	40 296
2011	59 327	3 256	5,5	8 816	47 255
2012	110 162	3 171	2,9	9 681	97 310
2013	77 666	5 750	7,4	12 025	59 891
2014	63 848	567	0,9	7 609	55 672
2015	65 885	1 324	2,0	6 853	57 708
2016	79 973	2 473	3,1	8 588	68 912
2017	73 309	3 190	4,4	14 340	55 779
2018	55 781	3 393	6,1	18 816	33 572
2020	54 864	1 569	2,9	3 119	50 176

Важливим показником розвитку туризму є місткість готелів, що визначається числом постійних спальних місць. У Карпатському регіоні за даним показником лідує Львівська область. Коефіцієнт використання місткості складає 0,26 % і є найвищим в регіоні. Щодо інших областей регіону, то коефіцієнт використання місткості у Івано-Франківській області становить 0,2 %, у Закарпатській – 0,21 %, а у Чернівецькій – 0,17 %. Кількість осіб, що перебувала у закладах розміщення суттєво збільшилась після 2010 р., у Львівській області на 42,3 %, у Закарпатській на майже 30 %, у Івано-Франківській на 57,7 %, у Чернівецькій – на 35,5 %.

Таким чином, аналіз сучасного стану туризму в Карпатському регіоні України показує нестабільну тенденцію розвитку. Значних змін економіка країни пережила у 2013–2014 рр. з початком економічної кризи. Вона нанесла істотний удар на стан та розвиток туристично-рекреаційної сфери, адже суттєво знизилась кількість в'їзних туристів. Значний вплив мало також підписання угоди про безвізовий режим з країнами ЄС. Даний режим стимулював відтік внутрішніх туристів та кваліфікованих працівників закордон.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
2. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lv.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрана.
3. Головне управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ifstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
4. Статистичний щорічник України за 2020 рік / за ред. І. Є. Вернера ; відп. за вип. О. А. Вишнеvsька. – Київ : Державна служба статистики України 2021. – 454 с.
5. Туристична діяльність в Україні у 2020 році: стат. бюлет. / [відп. за вип. О. О. Кармазіна]. – Київ : Державна служба статистики України, 2021. – 78 с.

*А. С. Головка, студентка гр. ТМ-21;
В. В. Богданівський, студент гр. ТМ-21
Науковий керівник – О. О. Тараненко, к. е. н.
ПУЕТ*

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Туристичний потенціал – основа туристичної діяльності регіону. Від його стану залежить потенційний рівень розвитку туристичної діяльності. Оцінювання туристичного потенціалу є важливим інструментом управління туристичною діяльністю, оскільки допомагає оцінити його стан, рівень використання та можливі резерви. Повнота, вчасність і точність цієї інформації впливає на обґрунтованість управлінських рішень та подальшу ефективність їх реалізації. Особливо це важливо для регіонального рівня, оскільки результати такого оцінювання використовуються у процесі розробки регіональних стратегій і програм на довгострокову перспективу.

В практиці оцінювання туристичного потенціалу використовується цілий комплекс підходів до якого входять:

- нормативно-індексний – полягає у дослідженні фактичного стану певного виду туристичних ресурсів в порівнянні з нормативним рівнем, прийнятим за еталон;
- балансовий – передбачає співставлення наявності ресурсів та їх використання; графічний – базується на представленні структурного та динамічного складу показників у вигляді діаграм, лінійних графіків;
- картографічний – передбачає моделювання туристичної діяльності за допомогою туристичних дослідницьких карт;
- експертний – використовується для отримання інформації про потенційні можливості різноманітних територій, на яких організовується відпочинок; статистичні та математичні методи – широко використовуються при обробці та аналізі туристичних ресурсів; метод середніх величин, економічні індекси, кореляційні, регресійні моделі та інші;

– бальної оцінки – використовується для виявлення та надання характеристики природних ресурсів, що не можуть бути оцінені за допомогою абсолютних кількісних величин;

– контент-аналіз – це кількісно-якісний наукометричний метод, що аналізує зміст документів з ціллю виявлення або вимірювання різних факторів, що відображають ці документи [1].

Обираючи підхід для оцінки туристичного слід враховувати, що кожен з них має певні переваги і недоліки:

– в підходах до оцінки туристичних ресурсів може використовуватися обмежена кількість параметрів оцінки, що не дає повного уявлення про стан ресурсного потенціалу розвитку туризму та рекреації регіону;

– в параметрах оцінки можуть бути відсутні показники ефективності використання ресурсів туризму;

– будь-який запропонований підхід комплексної оцінки ресурсів туризму обов'язково вимагає уточнення критеріальної основи відповідно до природно-кліматичних, ландшафтних умов і особливостей історичного та соціально-економічного розвитку території;

– можуть виникати обмеження у процесі збору інформації, необхідної для проведення комплексної оцінки ресурсів розвитку туризму та рекреації;

– часто проведена оцінка є суб'єктивною [2].

Таким чином, оцінювання туристичного потенціалу регіону є важливим інструментом управління розвитком туристичної сфери в країні, контролю за соціальними, екологічними та економічними наслідками туристичної діяльності. Тому вибір оптимального методу її проведення є важливим завданням.

Список використаних джерел

1. Бойко З. В. Методики оцінки туристичних ресурсів [Електронний ресурс] / З. В. Бойко. – Режим доступу: <https://cutt.ly/0YBiWRD>. – Назва з екрана.
2. Юхновська Ю. О. Методики оцінювання туристичного потенціалу регіону [Електронний ресурс] / Ю. О. Юхновська. – Режим доступу: <https://cutt.ly/TYBivN2>. – Назва з екрана.

*Д. Ю. Дулевич, студентка гр. ТУР-61м
Науковий керівник – О. Б. Конарівська, к. е. н., доцент
Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Готелі вважаються життєво важливим елементом індустрії туризму. Причина в тому, що готелі задовольняють найважливіші потреби гостей. Із них, найголовнішою послугою є проживання. Крім того, гості не використовують готелі лише для цього, вони можуть отримати переваги від інших послуг: ресторани, сауна, бар, басейн, спортивні розваги та ін. Тому виділяють два види готельних послуг: основні та додаткові. До основних послуг відноситься проживання, харчування та інші, які входять в ціну готельного номера. Додаткові послуги замовляються та сплачуються споживачем додатково. З цього випливає, що готельна послуга визначається як діяльність підприємства з розміщування та надання тимчасового проживання споживачам, а також надання інших послуг, пов'язаних із тимчасовим проживанням у готелі або в аналогічному засобі розміщення. В іншому вираженні готельна послуга може бути як результат взаємодії готельного комплексу та гостя, а також власної діяльності всього персоналу готелю щодо задоволення його потреб.

Центральну роль у вирішенні багатьох проблем, а також підвищенні конкурентоспроможності закладів готельного господарства відіграє якість послуг. Вимоги до якості пості постійно змінюються, підвищуються з розвитком науково-технічного прогресу, підвищенням рівня життя та, відповідно, попиту на продукцію, послуги. Кожне підприємство готельно-ресторанної сфери повинно гарантувати клієнтам чистоту, гігієну, чітке обслуговування, особисту безпеку та безпеку майна клієнтів [1].

Якість готельних послуг – це відповідність наданих послуг очікуваним або встановленим стандартам. Як основна стратегічна мета діяльності підприємств готельного господарства,

вона призначається вищим керівництвом. При цьому встановлюються конкретні задачі і виділяються кошти для їх вирішення. Оскільки вимоги до якості визначає споживач, не існує такого поняття, як постійний рівень якості [4]. Підвищення якості є безперервним процесом, який потребує постійної управлінської діяльності та контролю.

Визначимо сутність управління якістю готельних послуг. Зарубіжні автори сучасності Фарадж К. М., Фаек Д. К., Абдулла Д. Ф., Алі Б. Дж. і Садк З. М. вважають, що повне управління якістю можна визначити як інтеграцію менеджера та співробітників в організації для постійного покращення якості продукту/послуги та процесу для задоволення потреб і очікувань клієнтів [2]. Вітчизняні автори Соколовська С. С. та Липовий Д. В. визначають управління якістю послуг як складний процес, який охоплює організаційний, економічний, соціальний напрями діяльності готельно-ресторанного підприємства. Управління якістю готельного сервісу означає забезпечення оптимального співвідношення його складових, при цьому зусилля спрямовуються на досягнення пріоритетних цілей, серед яких – підвищення рівня якості, зниження операційних витрат, забезпечення оперативності обслуговування, отримання оптимального прибутку [3].

Вчені та практики за кордоном пов'язують сучасні методи управління якістю з методологією TQM (Total Quality Management) – загальним всеосяжним менеджментом якості. Використовуються такі концепції менеджменту якості, що характеризують різні об'єкти і методи управління, вирішення різних проблем, пов'язаних з якістю послуг і підвищення конкурентоздатності готелів [4].

Автори [4–5] представляють управління якістю готельних послуг у вигляді піраміди якості, на верхівці якої знаходиться TQM (Всеохоплюючий менеджмент якості), що має на меті високий рівень виконання всієї роботи для досягнення необхідної якості послуг. Насамперед ця робота пов'язана з забезпеченням високого організаційно-технічного рівня надання послуг, необхідних умов праці. Якість роботи включає обґрун-

тованість прийнятих управлінських рішень, систему планування.

Одним з найважливіших напрямків у готельній сфері є створення ефективної системи управління якістю відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001, що дозволяє забезпечувати надання конкурентоспроможних послуг.

Міжнародні стандарти ISO серії 9000 – це стандарти на управління якістю продукції, а не на саму продукцію; присвоюються не конкретному виду продукції, а цілому підприємству, яке її виробляє. Вони передбачають контроль і забезпечення якості виробництва на різних технологічних стадіях – від обробки замовлення до відвантаження товару. Стандарти, гармонізовані з міжнародними нормами, формують базу для виконання обов'язкових вимог до якості продукції та послуг, що сприяє їхній ідентифікації та впровадженню новацій. Застосування міжнародних стандартів, зокрема ISO серії 9000, створює рівноправні умови виходу на зовнішній ринок і фундамент для побудови ефективних систем управління якістю на підприємствах [6].

Основу стандартів щодо системи управління якістю формують сім принципів: орієнтація на замовника; лідерство; зайнятість персоналу; процесний підхід; поліпшення; прийняття рішень на підставі фактичних даних; керування зв'язками.

На основі досліджень, ми прослідкували, що в багатьох публікаціях наукові дослідники визначають об'єкт управління якістю як структурні підрозділи на підприємствах готельного господарства, керівники середньої і низової ланки (рівнів) управління та підпорядкованого їм персоналу. У свою чергу, предметом управління якістю виступає готельна послуга або з комплекс послуг, що надають у підприємствах готельного господарства.

Деякі автори вважають, що при управлінні якістю безпосередніми об'єктами управління виступають процеси, які зумовлюють якість кожної послуги. Тому ключовими вимогами за міжнародним стандартом ISO 9001 [7] є принцип побудови системи управління якістю із застосуванням процесного підхо-

ду, коли діяльність підприємства стає низкою взаємозалежних процесів, які функціонують як цілісна система.

Об'єкти та суб'єкти системи управління якістю представлені елементами моделі Філіпа Котлера «П'ять М» [8]. Вона передбачає, що якість послуг досягається через ефективне управління усіма складовими обслуговування в готелі: персоналом (MEN), обладнанням (MACHINE), матеріалами (MATERIAL), методами (METHOD) і навколишнім середовищем, мікрокліматом (MILIEU).

Таким чином, об'єкти управління якістю продукції, послуг – це показники якості продукції та послуг, фактори та умови, що визначають їх рівень, а також процеси формування якості продукції та послуг. Суб'єкти управління якістю послуг – це органи управління та окремі особи, що реалізують функції управління якістю відповідно до встановлених принципів та методів [9].

Отже, в сучасних умовах головним «двигуном» у постійному розвитку готельного господарства являється якість послуг – відповідність певним вимогам або стандартам. Для того, щоб постійно покращувати якість послуг, потрібні контроль та управлінські процеси. Управління якістю в готельному господарстві являє собою великий процес, який охоплює всі напрями діяльності підприємства та участь всієї організаційно-функціональної структури готелю в підвищенні якості послуг для задоволення або очікування потреб гостей. При цьому, персонал та керівництво готелю в їхній спільній взаємодії виступають об'єктом управління якістю, а його предметом є послуги, які надаються в готельних підприємствах.

Список використаних джерел

1. Томаля Т. С. Управління якістю в готельно-ресторанному бізнесі [Електронний ресурс] / Т. С. Томаля, Я. І. Щипанова // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – Вип. 2 (12). – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/tomalya.htm (дата звернення : 03.12.2021). – Назва з екрана.
2. Faraj K. M., Faecq D. K., Abdulla D. F., Ali B. J., & Sadq, Z. M. Total quality management and hotel employee creative performance: The

mediation role of job embeddedment: Journal of contemporary issues in business and government. – 2021. – № 27(1). – 18 p.

3. Соколовська С. С. Особливості управління якістю сервісу в готелі / С. С. Соколовська, Д. В. Липовий // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 2021. – 554 с.
4. Борщ В. І. Науково-методичні засади управління якістю послуг на підприємствах готельно-ресторанної діяльності [Електронний ресурс] / В. І. Борщ, О. С. Тімкова. – Режим доступу: <http://dspace.opu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/28536/1/318-327.pdf> (дата звернення: 06.12.2021). – Назва з екрана.
5. Роглев Х. Й. Основи готельного менеджменту [Електронний ресурс] / Х. Й. Роглев. – Режим доступу: https://tourlib.net/books_ukr/roglev12-4.htm (дата звернення: 06.12.2021). – Назва з екрана.
6. Семенов В. Ф. Стандарти ISO серії 9000 і формування систем управління якістю на підприємствах сфери послуг / В. Ф. Семенов // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. – 2020. – Вип. 3 (72). – С. 123–134.
7. ДСТУ ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2015, IDT). [Чинний від 31 грудня 2015]. Вид. офіц. – Київ : Національний стандарт України, 2016. – 22 с.
8. Данько Н. І. Концепції менеджменту якості готельної послуги в індустрії гостинності / Н. І. Данько, Г. В. Довгаль // Сучасні тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу: міжнародний та національний досвід : монографія / за заг. ред. А. Ю. Парфінєнка. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – С. 234–250.
9. Управління якістю продукції та послуг у готельно-ресторанному господарстві : підручник / О. Ю. Давидова. – Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2018. – 488 с.

З. В. Заяць, студентка гр. ТУР-61м
Науковий керівник – С. І. Коротун, к. геогр. н., доцент
Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

Дослідження питання регулювання розвитку туристичної діяльності, зокрема сільського туризму, показали певні особливості, які необхідно враховувати для його подальшого ефективного функціонування цієї сфери. Особливість розвитку сільського туризму полягає в тому, що він здійснюється як на макро- так і на мікрорівні. Недоліком розвитку сільського туризму на рівні держави є те, що його недостатньо популяризують порівняно з іншими видами туризму.

Важливим завданням щодо розвитку сільського туризму є врегулювання нормативно-правової бази у сфері сільського туризму зважаючи на мінливі умови зовнішнього середовища. Це має забезпечити ефективну взаємодію державних і громадських структур для успішного розвитку даної галузі.

Законодавчими актами України стосовно сільського туризму є Конституція України, Закони України «Про туризм», «Про особисте селянське господарство». У Законі України «Про туризм» сільський зелений туризм позиціонується як «сільський» та окремо «зелений». Наступним нормативним регулюючим документом є Указ Президента України № 1356 від 20.12.2000 р. «Про основні засади розвитку соціальної сфери села», в якому одним із засобів розвитку виділено «розвиток підсобної діяльності у сфері туризму (сільського туризму) та надання пріоритету «питанням відродження національної культури, звичаїв, традицій та обрядів, розвитку народних ремесел», що неможливо без розвитку туристичної діяльності.

Новий етап розвитку сільського туризму зумовить прийняття «Концепції державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року» (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.08.2013 р. № 638-р) та «Проект державної

цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року», що визначить його пріоритетність та дасть можливість залучити інвестиційні ресурси приватного сектору до рекреаційно-туристичного підприємництва та допоміжної діяльності [3].

На основі аналізу законодавства України щодо сільського туризму нами визначено, що основними напрямками державної політики, які сприятимуть подальшому ефективному розвитку цієї сфери є такі: удосконалення правових засад регулювання відносин у цій галузі діяльності; визначення сільського туризму важливою ланкою туристичної індустрії України, заохочення національних та іноземних інвестицій у цю сферу та створення нових робочих місць; розвиток в'їзного та внутрішнього сільського туризму, сприяння перетворенню його у високорентабельну та конкурентоспроможну ланку туристичної індустрії; створення належних умов для розвитку сільського туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності у цій сфері шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання; всебічне заохочення громадян України до участі в розвитку сфери сільського туризму як високорентабельної ланки туристичної індустрії та додаткового джерела поповнення особистих доходів громадян, місцевого і державного бюджетів; врахування попиту споживачів на окремі види послуг сільського туризму при розробці та затвердженні загальнодержавної та місцевої програм розвитку регіонів [2]. Розвиток сільського туризму повинен підтримуватись як на державному рівні, так і на рівні громадських організацій. Головними його аспектами є аграрно-соціальний, культурно-туристичний та еколого-природничий. Тому для успішного розвитку й регулювання сільського туризму необхідна взаємодія державних і громадських структур, які опікуються відповідними галузями.

Важливою особливістю державного регулювання сільського туризму є принципи, які забезпечують взаємоузгодженість економічних інтересів підприємств, суспільства і держави. Їх дотримання має стати своєрідним застереженням безсистемному

й руйнівному втручанню в економічний механізм господарювання. Принципи державного регулювання, як і управлінської діяльності, є результатом узагальнення притаманних для них істотних рис, характерних зв'язків і постійно відтворювальних ознак, які стають базовими в роботі уповноважених суб'єктів державного регулювання.

Ключовим принципом державного регулювання сільського туризму є делегування функцій та повноважень центрального органу виконавчої влади у цій сфері громадським об'єднанням сільських господарів за умови відповідності таких громадських об'єднань вимогам, визначеним законом.

Реалізація державної політики у сфері сільського туризму здійснюється шляхом: визначення і реалізації основних напрямів державної політики в цьому виді діяльності; направлення бюджетних коштів на розробку і реалізацію програм розвитку, популяризацію і рекламу сільського туризму в Україні та за її межами; нормативного регулювання відносин у даній сфері; делегування повноважень щодо проведення категоризації об'єктів сільського туризму об'єднанням сільських господарів; організації та ведення статистичного обліку і звітності цього виду діяльності; організації і здійснення державного контролю за дотриманням законодавства; сприяння в ініціюванні, розробці та реалізації міжнародних програм, а також програм, що реалізуються за рахунок зовнішніх інвестицій, грантів тощо у даній сфері; надання всебічної допомоги в створенні належної інфраструктури.

Основними принципами державної підтримки сільського туризму є рівність умов, націленість на окреме сільське господарство та місцеву громаду, фінансування проектів у сфері сільського туризму, розвиток сільської інфраструктури, реклама, участь у виставково-ярмаркових заходах, створення фольклорно-культурних заповідників і парків народних промислів (на базі населених пунктів, що є носіями певного бренду), запровадження цілісної системи навчання для зайнятих у сільському туризмі людей та деякі інші.

Невідкладним завданням є категоризація приватних садиб у сфері сільського туризму, що дозволяє суб'єктам господарювання повідомляти про відповідну якість житлових умов і рівень послуг, встановлювати оплату, яка відповідає певній категорії. Саме такий маркетинговий інструмент сприятиме популяризації певних об'єктів сільського туризму з підтвердженням відповідним сертифікатом [4, с. 32]. Поглиблене вивчення запитів туристів у сфері сільського туризму та пропозиція на ринок нових туристичних послуг стане одним із засобів диверсифікації джерел доходів сільського населення, як компоненти комплексного розвитку сільських територій та сільської інфраструктури, а також як одного із чинників стратегії подолання бідності в сільській місцевості.

Надання певних преференцій, зокрема й податкових, для суб'єктів господарювання у сфері сільського туризму та максимальне спрощення введення обліку в них лише сприятиме ефективному регулюванню цієї галузі підприємницької діяльності [1].

Розвиток сільського туризму та створення інформаційної електронної бази даних власників садиб, які займаються туристичною діяльністю з надання послуг сільського туризму, через мережу Інтернет, кадастри туристичних ресурсів, випуск рекламно-інформаційних каталогів об'єктів сільського туризму приверне увагу населення до відпочинку в сільській місцевості й дозволить полегшити вибір місця відпочинку туристам, а також взаємно для власників садиб полегшить процес збуту турпослуг, які вони пропонують, та збільшить їхні обсяги, що в свою чергу забезпечить вищий рівень їх ефективності.

Сприятливими для розвитку сільського туризму слід вважати природно-рекреаційні умови, кліматично-ландшафтні ресурси, історико-культурний потенціал. Національні та ландшафтні парки відіграють важливу роль у подальшому розвитку сільського туризму, адже вони дають можливість поєднувати повноцінний відпочинок із пізнанням природничого та історико-культурного потенціалу регіону. Ці об'єкти полюбляють відвідувати багато туристів, сільські садиби можуть бути найкращою

нічліжною базою для подорожувальників. Використання національних і ландшафтних парків у сільському туризмі буде сприятливим і бажаним чинником для розвитку місцевої економіки й підвищення добробуту місцевого населення.

Визначені особливості дозволять забезпечити вищий рівень розвитку сільського туризму на певній території та позиціонуватимуть його як важливий засіб стимулювання й інвестування соціально-економічного розвитку села: сприяння розбудові інфраструктури села, комплексному розвитку сільських територій і сільської інфраструктури, створенню нових джерел доходів сільського населення, а також кращому забезпеченню відпочинку міських жителів у сільській місцевості; популяризації української культури; поширенню знань та інформації про історичні, природні, етнографічні особливості України.

Проведений аналіз особливостей державного регулювання сільського туризму показав, що його розвиток у регіонах України щороку стає більш потужним та одним із перспективних шляхів вирішення соціальних питань щодо зайнятості населення у всіх регіонах та їх соціально-економічного розвитку. Виконання поставлених завдань з регулювання та розвитку сільського туризму сприятиме якісному розвитку, організації й управлінню сільського туризму, а також залученню інвестицій в туристичну галузь та економіку України.

Список використаних джерел

1. Все про туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://turizm4you.org.ua>. – Назва з екрана.
2. Лужанська Т. Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи : навч. посіб. / Т. Ю. Лужанська, С. С. Махлинець, Л. І. Тебляшкіна. – Київ : Кондор, 2008. – 386 с.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року» від 01.08.2013 р. № 638-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-2013>. – Назва з екрана.
4. Станкевич-Волосянчук О. І. Сільський туризм : метод. посіб. / О. І. Станкевич-Волосянчук. – Ужгород, 2009. – 46 с.

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТУРИЗМУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки, соціальної сфери та духовної культури в Україні. Одним із напрямів туристичної галузі, який забезпечує стійкий попит та значні конкурентні переваги є культурно-пізнавальний туризм, основою якого є історична унікальність розвитку та етнокультурна багатоманітність регіону. Туристичний потенціал Запорізької області може задовольнити будь-якого туриста, починаючи від екскурсій по городищам доби бронзи (IV–I тис. до н. е.) до сучасного кінного театру «Запорізькі козаки».

Запоріжжя є одним з найбільших адміністративних, індустріальних і культурних центрів півдня України. Місто має значний туристичний потенціал, зумовлений географічним розташуванням, культурно-історичним різноманіттям, специфічною архітектурною спадщиною, природними об'єктами, унікальним поєднанням у межах міста урбанізованих та індустріалізованих майданчиків із заповідними територіями.

В Запорізькій області нараховується 8 031 історико-культурних пам'яток, в т. ч. 1 677 – історії, 6 276 – археології (область славиться своїми курганами, могильниками), 78 – монументального мистецтва. Якщо б всі пам'ятки були рівномірно розподілені по території України, то на кожен область припало б по 2,8 % від їх загальної кількості. Частка пам'яток саме в Запорізькій області становить 11,4 %, отже це в 4 рази більше ніж за умови їх рівномірного розподілу [1–2].

До реєстру національного культурного надбання України внесено 18 пам'яток області: 8 пам'яток археології (пам'ятки національного культурного надбання – залишки городища, поховальні комплекси, кургани, курганні могильники Канат-Могила та Попівські могили у Бердянському районі; Куляб

Могила у Михайлівському, Солоха та Мамай-гора у Кам'янсько-Дніпровському, Цимбалові могили у Великобілозерському районах, а також археологічний комплекс пам'яток «Лиса Гора» у Василівському районі) та 4 пам'ятки історії (включаючи Дніпрогес).

Найбільш туристично привабливими об'єктами історико-культурного надбання Запорізької області є [2]:

1) острів Хортиця – унікальна комплексна історико-культурна та природна пам'ятка, що охоплює період від мезоліту до ХХ століття, всесвітньо відома як колиска Запорозького козацтва та осередок першої в світі демократичної республіки;

2) Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Мелітопольський район) – на території 15 га заповідника знаходиться пісковий пагорб площею 3 га, який є унікальною пам'яткою стародавньої історії та культури. У гротах та печерах цього пагорба, яких на сьогодні відкрито 60, було знайдено петрографічні комплекси – унікальні зразки первісного мистецтва віком до 14 млн років;

3) історико-архітектурний заповідник «Садиба Попова» (Василівський район) – диво містобудування, музей замкової архітектури пізнього класицизму, побудований у 1884 році. Аналогів високоякісного мурування стін із цегли, за свідченнями фахівців, немає ні в Україні, ні у країнах СНД, ані взагалі в Європі;

4) заповідник «Кам'яні Могили» (Розівський район). Його площа складає близько 400 га, з них 300 га у складі Донецької області і 100 га в Запорізькій. Зараз він є одним із чотирьох відділів Українського державного степового природного заповідника, який підпорядкований Президії НАН України. Район урочища «Кам'яні Могили» у геологічному, біологічному, художньо-емоційному та історичному аспектах є водночас унікальним і репрезентативним.

З метою створення позитивного іміджу культурно-мистецького середовища регіону продовжується проведення традиційних творчих проєктів. У березні кожного року в обласній філармонії проходить Міжнародний фестиваль дитячого та

юнацького виконавського мистецтва «Акорди Хортиці», метою якого є виявлення музично обдарованої молоді та сприяння розвитку її творчої індивідуальності, обмін досвідом з питань педагогіки та виконавства (майстер класи, методичні конференції). В рамках фестивалю проводяться відкриті конкурси композиторів та юних концертмейстерів.

З метою збереження, відродження та популяризації народного мистецтва, підвищення ролі національної культури у формуванні світогляду та духовності з 2010 року започатковано проведення Міжнародного козацького фестивалю «Покрова на Хортиці», який проходить на території історико-культурного комплексу «Запорозька Січ» Національного заповідника «Хортиця» до Дня Покрови Пресвятої Богородиці.

Щороку на Запоріжжі проходить Міжнародний пленер-виставка «Хортиця крізь віки» та Всеукраїнський фестиваль «Гончарі на Хортиці», які мають тематично-історичне спрямування, спираються на кращі традиції українського мистецтва.

Отже, проаналізувавши історико-культурний потенціал та показники розвитку туризму в Запорізькому регіоні, можна визначити, що територія області має вагомі передумови, щоб увійти до найбільш розвинутих у туристичному відношенні місць України та Європи. На території області розташовані пам'ятки історії та культури. До реєстру національного культурного надбання включені пам'ятки архітектури, археології, історії і монументального мистецтва. Адже, маючи такий ресурсний потенціал, туризм Запорізького краю повинен сприяти зміцненню економіки країни, наповненню державного бюджету, зростанню добробуту українських громадян, збереженню історико-культурної спадщини, піднесенню духовного потенціалу суспільства.

Список використаних джерел

1. Запорізька обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zoda.gov.ua/article/61/kultura-i-turizm.html>. – Назва з екрана.
2. Історико-культурний потенціал туризму в Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.mdu.org.ua/id/eprint/697/1/5.pdf>. – Назва з екрана.

ПЕРЕВАГИ УКРАЇНИ НА РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Незважаючи на те, що подорожі під час пандемії змінилися та скоротилися до мінімуму, туристичний бізнес в Україні та в багатьох країнах-лідерах туризму шукає вихід зі скрутного становища, будь-які можливості відновитися та запропонувати мандрівникам інноваційні туристичні продукти.

Цінова конкурентоспроможність має дуже важливе значення у туризмі. У 2013 р. Україна була 110-ою, у 2017 р. – піднялася на 45 місце, а у 2019 р. – покращила позицію аж до 19 місця. Основна перевага – це паритет купівельної спроможності національної валюти, який має високу оцінку – 12 місце [1]. Індекс цін на готелі (31 місце) та середня вартість пального (47 місце) – це критерії, що також піднімають Україну до позиції топ-20 країн за даним показником. Безперечно, на вищу сходинку Україну не підняла система оподаткування, яка отримала непряму вагу 60 позицію. Тому уряду слід подбати про зниження непрямих податків у авіа- та готельному бізнесах, що істотно вплине на кількість туристичних прибуттів у країну.

Окремої уваги заслуговує розділ інфраструктури туристичних послуг. До нього включено 3 позиції: кількість готельних номерів (106 місце), наявність компаній з прокату автомобілів (23 місце) та кількість банкоматів, що приймають картки-VISA (21 місце). Що стосується готельних номерів, то Україна, згідно рейтингу, має їх недостатньо. У 2018 р. у країні нараховувалося 2 777 готелів, однак їхня кількість є меншою за кількість готелів таких країн як Замбія, Уганда, Нігерія [3]. Проте лише згідно з офіційною статистикою в даних готелях більше 135 тис. місць [2]. А до них можна додати номери приватних засобів розміщення і санаторно-курортні заклади. Тобто за вірної пропозиції туристам усіх альтернатив засобів розміщення зростає рівень диференціації туристів, що в майбутньому позитивно вплине на

соціально-економічний розвиток туристичної індустрії. На жаль, і якість інфраструктури туризму віднесено лише на 105 позицію, що зумовило зниження загального рейтингу (65 місце) на 15 позицій порівняно з 2013 роком. І лише за кількістю банкоматів Україна значно покращила свої позиції.

ІКТ готовність демонструє також некращі позиції. Україна має не досить високоякісну систему телекомунікації. Відсутність або неякісна робота у сучасних готелях WI-FI, мережі Internet, мобільного покриття мережі в on-line режимі – на сьогодні є проблемою. У цій сфері Україна має не привабливий вигляд, зниження у рейтингу на 8 позицій до 78 місця. Водночас доступність мобільного зв'язку позиціонує Україну на 36 місці.

Зрозуміло, що Україна, маючи 78 місце в рейтингу серед інших держав, за основними показниками індексу туристичної конкурентоспроможності не займає лідируючі позиції. З метою встановлення близькості туристичного потенціалу України з іншими країнами та схожості конкурентних показників зіставимо прямі туристичні чинники, що є результатом, більшою мірою, останніх двох субіндексів (табл. 1).

Таблиця 1 – Прямі економічні чинники туристичної конкурентоспроможності країн Європи у 2019 р. [1]

Показники	Україна	Іспанія	Франція	Німеччина
Частка у сукупному прибутті в Європі, %	2,2	12,4	13,1	5,7
Частка у сукупних туристичних доходах в Європі, %	0,2	13,3	11,9	7,8
Частка туризму в ВВП, %	1,4	5,4	3,9	3,5

Зіставлення прямих економічних чинників туризму довели, що Іспанія, Франція та Німеччина за периферичною структурою туризму – це центр, тоді як Україна – це туристична периферія Європи. Дуже низький коефіцієнт прибуття внаслідок відсутності постійного генерування організаційних, процесних та маркетингових нововведень в індустрію туризму, зумовлює

низьку питому вагу грошових надходжень від галузі, порівняно з країнами-лідерами. Нерозвинута інфраструктура значно знижує вклад туризму в економіку – лише 1,4 %, проти долі країн-лідерів від 3,5 % до 5,4 %. І тільки велика кількість культурних пам'яток у поєднанні з різноплановими природними ландшафтами формує існуючий незначний попит (2,2 % від сукупного прибуття в Європі) на подорожі в Україну.

Тобто, потенційно Україна, порівняно з країнами-лідерами, має не гірший факторний потенціал. Однак у реалії занедбаність даної сфери економіки демонструє значне відставання туристичного потенціалу України від потенціалу європейських країн-орієнтирів. Причина цьому – внутрішні чинники країни, які не коригуються в бік світового досвіду вірної стратегічної роботи уряду та органів управління сфери туризму. Ситуація, що склалася в Україні визначає необхідність підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту країни шляхом переймання досвіду розвитку туристичної індустрії у країн-лідерів, що дозволить підвищити конкурентоздатні позиції туризму в країні та підтримувати зростання попиту на подорожі в Україну в довгостроковій перспективі.

Таким чином, світова оцінка профілю туристичної економіки України показала широке коло чинників, що визначають успіх туристичної індустрії країни та загострює увагу на важливих проблемах. Констатуємо, що за 2013–2019 рр. Україна зазнала значних негативних зрушень під впливом подій 2014 р. На нашу думку, існує ряд напрямів для покращення конкурентоспроможності країни в туризмі:

1) першочерговою задачею є визнання туристичної галузі одним з пріоритетів держави з обов'язковою реалізацією ключових дій в аспекті впровадження економічних механізмів підтримки інвесторів та ведення туристичного бізнесу;

2) Україна може збільшити свою конкурентоспроможність на світовому ринку туризму, якщо в контексті нормативно-правової бази покращить та підвищить якість умов, що стосуються довкілля та безпеки учасників туристичної діяльності;

3) дуже значний вплив на конкурентні переваги туристичного напрямі має загальна інфраструктура (транспорт, безпека туристів, суспільно корисні послуги).

Список використаних джерел

1. Смирнов І. Туристичний бізнес під час пандемії COVID-19: світовий та український досвід / І. Смирнов, О. Любіцева // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. – Серія: Туризм. – 2020. – № 3 (2). – С. 196–208.
2. Статистичний щорічник України за 2019 рік / Державна служба статистики України ; за ред. І. Є. Вернера / відп. за вип. О. А. Вишневська. – Київ, 2020. – 465 с.
3. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2019/>. – Назва з екрана.

РОЗВИТОК І ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19

У сучасному світі туризм – явище багатогранне. Воно тісно зв'язане з багатьма іншими галузями, зокрема, з географією, історією, архітектурою, медициною, спортом, культурологією та багатьма іншими. Проте, жодна з них не може повною мірою охарактеризувати його як об'єкт власних досліджень, та жоден з існуючих соціально-економічних інститутів не в змозі самотійно вирішити весь спектр туристичних проблем.

Завдяки швидким темпам зростання, наприкінці минулого – на початку ХХІ століття туристична галузь стала лідером світової економіки. За даними ВТО, за 2010 р. кількість міжнародних прибутків становила 949 млн осіб, за 2015 р. їх кількість у світі з і становила більш ніж 1,288 млн осіб; в 2020 р. – опустилася до 390 млн осіб через пандемію Covid-19. Тенденція до поживлення туристичних потоків показує рівень економічної глобалізації розвинених країн світу та країн наздоганяючого розвитку.

Соціальне значення туристичної сфери вид відпочинку, який допомагає відновити сили та працездатність людей та відповідно відновлює психофізіологічні ресурси суспільства. Туризм сприяє раціональному використанню вільного часу людини, сприяє створенню соціально-економічної інфраструктури та міжрегіональному співробітництву країн, держав та народів.

Незважаючи на важке становлення ринкових відносин у Івано-Франківській області, за останні роки відкрилося чимало туристичних підприємств та закладів, що надають туристичні послуги, особливо в гірських та передгірських районах.

Функціонування сфери розміщення безпосередньо пов'язане з особливостями розвитку туризму, динамікою туристичних потоків, пріоритетним розподілом туристів у межах конкретної території, тобто фраза «попит породжує пропозицію» є надзви-

чайно актуальною. Беручи до уваги той факт, що в Івано-Франківській області, як і в Україні загалом, домінує внутрішній туризм, питання доречності розбудови та вдосконалення сучасної мережі готельних підприємств є надзвичайно важливими.

У 2020 р. реалізовано інноваційної продукції на 564,0 млн грн. При цьому, частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції скоротилась з 1,3 % у 2016 р. до 1,1 % у 2020 р. Разом з тим, погіршився ряд показників інноваційної діяльності. Сукупний обсяг іноземного капіталу порівняно з обсягом інвестицій на початок 2018 році зменшився на 1,1 %. Серед регіонів України за обсягом прямих інвестицій в розрахунку на 1 особу у 2016–2020 рр. область посідала 5 місце. Частка прямих інвестицій області в загальнодержавному обсязі за п'ять років зросла від 1,5 % у 2016 р. до 2,8 % на кінець 2020 р. [1].

Активне використання систем оптимізації прибутку дають підприємствам, що активно їх застосовують, одержують істотну конкурентну перевагу і досягають помітного збільшення доходів. Ця система працює в реальному часі, аналізує отриману від системи управління турфірмою інформацію. При експлуатації модуль оптимізації прибутку дозволяє збільшити доходи туристичного комплексу на 4–8 %, та до 30 % знизити витрати на робочу силу за рахунок оптимізації процесів.

За підсумками 2016–2021 років Івано-Франківщина займала в Україні місця у трійці лідерів – за кількістю організованих внутрішніх туристів, організованих іноземних туристів, доходом від надання туристичних послуг. В Україні, Івано-Франківська область є однією з найпопулярніших областей для відвідувачів, що показують усі показники. Covid-19 вплинув на показники туристичних потоків, однак повільними темпами ситуація стабілізується.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ifstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.

*А. М. Мірошниченко, студентка гр. Т6-51;
А. О. Карпусь, студентка гр. Т6-51
Науковий керівник – Ю. В. Карпенко, к. е. н., доцент
ПУЕТ*

СІЛЬСЬКИЙ (ЗЕЛЕНИЙ) ТУРИЗМ: СУТНІСТЬ, РІЗНОВИДИ ТА ФОРМИ

У найбільш загальному вигляді сільський туризм є відпочинковим видом туризму, що проводиться в сільській місцевості і необхідною базою для його розвитку є існуючий житловий фонд та наявні місцеві ресурси загального користування, а також місцеві «родзинки», які приваблюють міських жителів. Серед таких «родзинок» (визначних місць, речей тощо) треба назвати унікальні природні ресурси, археологічні пам'ятники історії, культури та культові споруди, торговельно-розважальні заходи масового характеру, які проводяться протягом кількох днів тощо.

Виокремлюють такі підвиди та притаманні їм різносторонні характеристики, зокрема:

- активний, пасивний, екстремальний, одиночний, сімейний та колективний туризм;
- етнографічний, культурологічний, фауністичний, флористичний, ландшафтний;
- збирання цілющих трав, ягід, грибів, полювання на диких птахів і звірів, рибна ловля, створення гербаріїв;
- проживання під одним дахом з членами сім'ї господаря, розміщення в окремих будинках (міні-готелях);
- рівень комфортності житла;
- розвиненість і спеціалізація особистого селянського чи фермерського господарства;
- розміщення сільського населеного пункту поблизу транспортних магістралей, природних заповідників, лісів і водойм, в гірській місцевості чи на депресивній території;
- в населеному пункті функціонують об'єкти сфери соціального обслуговування;

– в населеному пункті поряд з сільським господарством функціонують інші види економічної діяльності та ін. [1].

Дослідники виділяють такі різновиди даного виду туризму. Так, Гоцелюка А. Ю. виділяє: 1) агротуризм – вид сільського зеленого туризму, як пізнавального, так і відпочинкового характеру, пов'язаний із використанням підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються в аграрній сфері; 2) екотуризм – науково-пізнавальний вид сільського зеленого туризму, переважно в сільській місцевості, розташованих у межах території національних парків, заповідних зон, природних парків, де передбачено обмеження щодо навантаження на територію та регламентовано види розважального відпочинку; 3) відпочинковий туризм – вид сільського зеленого туризму, базою розвитку якого є капітальний житловий фонд на садибах господарів та наявні природні, рекреаційні, історико-архітектурні й інші надбання місцевості [2]. На думку Іванової В. Г., сільський туризм, агротуризм і екотуризм відрізняються лише основними цілями використання вільного часу [3], а характерною спільною рисою зазначених видів туризму, на думку Т. І. Ткаченко, є бажання туристів відпочити на лоні природи та пізнати її, а головними відмінностями зазначених видів туризму є характер занять на природі під час відпочинку, місце розташування туристів, ступінь доступу до екологічно чистої продукції та рівень забруднення навколишнього середовища [4]. Папп В. В. вважає, що між цими поняттями є різниця: по-перше, об'єктом екотуризму виступає дика природа, а об'єктом зеленого туризму є вторинні ландшафти, тобто змінені в процесі господарської діяльності людини; по-друге, готельно-пізнавальний вид туризму зосереджений на сільських територіях, передбачає заняття різними формами активної і більшою мірою пасивної рекреації, без заподіяння шкоди природному навколишньому середовищу і не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти їхні потреби [5].

Існують різні погляди на трактування сільського зеленого туризму, даний вид діяльності, незважаючи на свою специфіку,

має однаковий ступінь розкриття їх змісту і охоплює такі організаційні форми:

– сільський зелений туризм – це вид сільського туризму, що передбачає перебування в оселі сільського господаря, який здійснює основну діяльність, пов'язану з веденням особистого селянського господарства, а також побічну – з використанням майна цього господарства для надання послуг у сфері сільського туризму, а саме: проживання, харчування, ознайомлення з місцевою культурою та традиціями;

– агротуризм – це вид сільського туризму, зосереджений на сільських територіях, який передбачає використання сільського (фермерського) господарства з метою рекреації, освіти чи активного залучення до традиційних форм господарювання. В агротуризмі селянське (фермерське) господарство становить одночасно і нічліжну базу, і головний предмет інтересу туриста;

– екотуризм – вид сільського туризму, що передбачає відвідування туристами сільських місцевостей, розташованих у межах територій національних, природних парків, заповідних зон, тобто таких, що мають природничу, культурологічну, етнографічну цінність. Тут передбачено відповідні обмеження щодо навантажень на територію та регламентовано види розважального відпочинку [6].

Отже, сільський (зелений) туризм і його різновидність агротуризм мають багато спільного з екотуризмом і часто відповідають багатьом його пріоритетам, зокрема: збереження природничого та культурного середовища, підтримка добробуту місцевої громади, постачання туристам харчів з місцевих продуктів, але відрізняються основними цілями використання вільного часу, їхня головна різниця полягає у базових мотивах подорожування.

Список використаних джерел

1. Крисанов Д. Ф. Сільський туризм: здобутки, перешкоди, перспективи / Д. Ф. Крисанов, Л. О. Удова // Агросвіт. – 2009. – № 17. – С. 4–14.

2. Гоцелюк А. Ю. Сільський зелений туризм – пріоритетний напрям диверсифікації економіки сільських територій Миколаївської області / А. Ю. Гоцелюк // Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 2. – Т. 2. – С. 174–177.
3. Іванова В. Г. «Сільський туризм» як категорія науки адміністративного права та законодавства України / В. Г. Іванова // Право і суспільство. – 2010. – № 3. – С. 119–125.
4. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. 2-ге вид., випр. та допов. / Т. І. Ткаченко. – Київ : КНТЕУ, 2009. – 463 с.
5. Папп В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України / В. В. Папп // Агросвіт. – 2015. – № 18. – С. 17–22.
6. Тищук І. В. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід / І. В. Тищук: монографія; за науковою редакцією д. е. н., професора Матвійчук Л. Ю. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2017. – 260 с.

СІЛЬСЬКИЙ (ЗЕЛЕНИЙ) ТУРИЗМ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В Україні розвиток сільського, екологічного, зеленого туризму найбільш поширений в громадах Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської і Чернівецької областей. За даними Спілки сільського зеленого туризму в Україні, в цих областях «від 100 до 400 садиб, які приймають туристів, і це не лише через природні умови. Вони ближчі до кордону, там дуже багато європейських програм міжнародних донорів щодо розвитку туризму, залучення сільського населення у гірських місцевостях, розвиток гастрономії» [1].

Сільський та інші види туризму можуть ефективно розвиватися і функціонувати на таких територіях, як села і селища та малі міста, що входять до ОТГ, з характерною традиційною архітектурою, побутом, культурою, маючи на своїх територіях сільськогосподарські ферми, лісовий фонд, природні парки і специфічні території, зони відпочинку і дачні зони, природні феномени, монастирі та священні місця, пам'ятки народної культури під відкритим небом тощо. Для ефективного функціонування і розвитку різних туристичних дестинацій на цих територіях необхідно створення певної інфраструктури, яка повинна відповідати двом основним вимогам: створювати нормальні безпечні умови для проживання туристів, мінімально порушувати екологічну стійкість природного середовища [2].

Сільський туризм гармонійно вписується у концепцію багатофункціонального сталого екологічного розвитку села, досить часто є важливим чинником, що впливає на економічну, суспільну, культурну та екологічну ситуацію у регіоні. Прийняття рішення стосовно сприяння місцевому самоврядуванню вимагає здійснення оцінки туристичних об'єктів, інфраструктури села, рівня туристичної абсорбції території. Отже, важливим є

визначення можливостей розвитку сільського туризму на певній території [3].

Беручи до уваги те, що 57,9 % населення Івано-Франківської області проживає на території сіл важливим для регіону є розвиток сільського туризму. Сільський зелений туризм набув популярності уже в усіх громадах регіону. За останніми даними у сфері сільського туризму працюють близько 750 сімей з різним ступенем якості в обслуговуванні відпочиваючих. З року в рік кількість сімей, що приймають у сільських садибах зростає. Причому найбільша кількість – понад 500 садиб, зосереджена на території Яремчанської міської ради (м. Яремче, с. Паляниця, с. Татарів, с. Микуличин, с-ще Ворохта та с. Яблучниця).

У 2002 р. в рамках спільного проекту Асоціації економічного розвитку Івано-Франківщини, Івано-Франківської обласної організації Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму України та Ради з туризму Карпатського регіону була започаткована ініціатива з розробки процедури добровільної категоризації сільських садиб на території Яремчанщини.

В рамках проекту «Створення комплексної системи розвитку туристичної індустрії Івано-Франківщини», що впроваджувався АЕРІФ у 2006 р., запроваджено нові стандарти та процедури підвищення якості туристичних послуг на території всієї області (Положення про процедуру добровільної категоризації індивідуальних засобів розміщення (туристичних садиб) області). За період з 2006 по 2010 рр. 194 садиби вже пройшли процедуру добровільної категоризації якості послуг, розміщення та встановлення лайтбоксів (знаків якості) у Верховинському, Долинському, Коломийському, Косівському, Надвірнянському, Рожнятівському районах, Болахівській та Яремчанській міських радах. Категоризація проводиться Івано-Франківською обласною організацією Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні спільно з Асоціацією розвитку Івано-Франківщини та Регіональним туристично-інформаційним центром. Пропозиції Івано-Франківської області щодо категоризації та екокатегоризації садиб сільського зеленого туризму комісією EUROGITIES взяті за основу для створення всеукраїнського стандарту [4].

Основні елементи, що впливають на створення власного іміджу, «родзинки» зеленої садиби є різновид послуг, що пропонує своїм відпочиваючим власник агрооселі. Найбільш поширеними (окрім проживання) послугами в садибах Івано-Франківської області є: трансфер, прокат спортивного та відпочинкового інвентарю (лиж, квадроциклів), прокат велосипедів, стіл та інвентар для настільного тенісу, сауна (баня), гойдалки (гамак) та національна кухня [5].

Отже, усе це створює передумови розвитку «безпечного» туризму в області, що буде сприяти збереженню навколишнього середовища та раціональному використанню туристично-рекреаційних ресурсів Івано-Франківщини та забезпечить роботою місцевих мешканців, що зумовить економічне зростання регіону загалом.

Список використаних джерел

1. Туристи на селі: приховані можливості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/svoboda-v-detalyah/29374595.html>. – Назва з екрана.
2. Кифяк О. Ресурсний потенціал розвитку туристичних destinations / О. Кифяк // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2019. – № 4. – С. 60–70.
3. Кудла Н. Є. Сільський туризм. Основи підприємництва та гостинності : навч. посіб. / Н. Є. Кудла. – Київ : ЦУЛ, 2017. – 152 с.
4. Сільський зелений туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rtic.if.ua/greentourism.html>. – Назва з екрана.
5. Побігун О. В. Розвиток сільського зеленого туризму як стимул для сталого екологічного розвитку Івано-Франківської області / О. В. Побігун // Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування. – 2017. – № 2. – С. 173–177.

*С. Р. Мороз, аспірантка
Науковий керівник – А. П. Голод, д. е. н., професор
Львівський державний університет фізичної
культури імені Івана Боберського, м. Львів*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО САНАТОРНО- КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ

У сучасних умовах в структурі регіональних туристичних систем зростає значення санаторно-курортного господарства. У більшості країн світу, державна туристична політика спрямована на те, щоб розвиток туризму сприяв економічному зростанню проблемних регіонів [3] та країни в цілому. Відтак, для успішного функціонування санаторно-курортного комплексу, на нашу думку, необхідним є процес модернізації, який спрямований на створення умов, за яких можливо досягнути високих результатів не лише на регіональному та національному, але й міжнародному ринках.

Розвиток санаторно-курортного господарства, особливо в умовах модернізації, на нашу думку, має базуватися на таких принципах як комплексність, інноваційність, сталий розвиток, доступність та орієнтування на потреби споживачів.

Принцип комплексності передбачає обов'язкову модернізацію усіх елементів (оздоровчі заклади розміщення, громадські заклади харчування, транспортна інфраструктура, культурно-дозвіллієві заклади, місцева та супутня інфраструктура) санаторно-курортного комплексу як єдиного цілого. Безумовно, модернізація не повинна стосуватися лише одного з елементів, адже санаторно-курортний комплекс – це пряма або опосередкована взаємодія всіх його учасників.

Принцип інноваційності полягає у розробці та впровадженні нових товарів та послуг санаторно-курортного спрямування, а також освоєнні нових технологій та методик надання лікувально-оздоровчих послуг. Варто зауважити, що інновації можуть бути своєрідним каталізатором економічного розвитку як окремих санаторно-курортних закладів та курортів, так і регіону в цілому.

Принцип сталого розвитку ґрунтується на раціональному використанні та збереженні запасів унікальних природних рекреаційних ресурсів. Санаторно-курортне господарство, яке вимагає використання значного запасу природних мінеральних вод, не повинно бути збитковим та завдавати шкоди природним територіям та туристичній привабливості курортів. Отож, важливим аспектом цього принципу є досягнення еколого-збалансованого використання природних ресурсів [1].

Принцип доступності передбачає забезпечення рівного доступу та можливостей в отриманні санаторно-курортних послуг різних верств населення незалежно від віку, фінансових можливостей та інших ознак.

Принцип орієнтування на споживачів є ключовим критерієм процесу обслуговування рекреантів та надання санаторно-курортних послуг. Варто зауважити, що вивчення споживачів, їх основних потреб та мотивів є критично важливим для санаторно-курортних закладів націлених на успішну діяльність, розширення кола потенційних клієнтів та отримання прибутку.

Основними напрямками модернізації санаторно-курортного господарства, на наш погляд, є кластеризація, диверсифікація, модернізація кадрової політики, модернізація матеріально-технічної бази та промоція.

Кластеризація передбачає об'єднання зусиль санаторно-курортної, туристичної та дотичної інфраструктури з метою прискореного стратегічного розвитку курорту та регіону на національному та міжнародному ринках. Власне, головним завданням кластеризації є підвищення рівня конкурентоздатності як окремих закладів, так і регіону в цілому у довгостроковій перспективі.

Диверсифікація ґрунтується на розробці та впровадженні нових або дотичних товарів та послуг санаторно-курортної сфери, спрямованих на збереження рівня конкурентоздатності закладів. Безумовно, цей напрям надає можливість закладам триматися на належному рівні за рахунок розширення асортименту товарів та послуг, особливо у низький сезон (міжсезоння) та кризові періоди.

Модернізація кадрової політики є одним із головних напрямів успішної діяльності закладів санаторно-курортного господарства. Як відомо, рівень професійних знань, вмінь та навиків обслуговуючого персоналу формує позитивний імідж закладу і, відповідно низький рівень професійної кваліфікації працівників чинить згубний вплив на економічну діяльність.

Модернізація матеріально-технічної бази – пріоритетний напрям функціонування санаторно-курортних закладів. Безумовно, їх успішний та ефективний розвиток неможливий без сучасних будівель, обладнання, засобів та предметів праці, які безпосередньо використовуються в процесі обслуговування та надання лікувально-оздоровчих послуг, адже стан матеріально-технічної бази значною мірою впливає на прибутковість закладу.

Промоція – ефективний напрям просування послуг закладів санаторно-курортної галузі як на регіональному та національному, так і міжнародному ринках. Зауважимо, що оцінити дієвість та ефективність рекламних заходів можливо лише у формі кінцевої поведінки потенційного клієнта – придбання або відмови від послуги [2].

З огляду на вищевикладене можемо дійти висновку, що модернізація дозволить зробити принципово новий крок у розвитку санаторно-курортного комплексу, зокрема покращити якість обслуговування та надання лікувально-оздоровчих послуг, забезпечити підвищення рівня конкурентоздатності закладів, розширити можливості впровадження сучасних технологій.

Список використаних джерел

1. Осітнянко Д. О. Впровадження принципів сталого розвитку в туристичній індустрії [Електронний ресурс] / Д. О. Осітнянко, Т. Ю. Примак // Ефективна економіка. – 2020. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7612>. – Назва з екрана.
2. Печерица Е. В. Особенности рекламы в гостиничном бизнесе / Е. В. Печерица // Рос. Предпринимательство. – 2012. – № 12. – С. 153–160.
3. Теодорович Л. В. Развитие проблемных регионов Украины в контексте регионального развития туризма / Л. В. Теодорович // Региональная политика. – 2019. – С. 165–169.

ПРОСУВАННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ

Вдале географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, особливості рельєфу (компактне розміщення рівнинної, передгірської та гірської частин, долини рік із каньйоноподібними ділянками), наявність багатьох компонентів рекреаційних ресурсів, багатой історико-культурної спадщини, тривале співіснування різних культур та традицій на відносно невеликій території забезпечують Чернівецькій області високий рівень туристичної привабливості. Її реалізація потребує якісної промоції як на державному, так і на міжнародному рівні.

З метою промоції туристичної привабливості області, поширення інформації та ознайомлення потенційних споживачів з туристичними можливостями регіону, презентовано фільм про Буковину «З любов'ю до Буковини», промо-картину «Котилася торба ... або зустріч у просторі без меж», буклет «Туристична Буковина в різноманітті!» (українською та англійською мовами), рекламні банери «Туристичні маршрути Чернівецької області», записники «Буковина туристична», методичний посібник для власників сільського (зеленого) туризму, методичні рекомендації щодо організації та перспектив розвитку сільського туризму на Буковині, надруковано книжку «Любіть Буковину», карто-схема «Туристична мапа Чернівецької області», буклети: «Туристично-розважальні комплекси Буковини», «Садиби сільського зеленого туризму Чернівецької області» та презентаційно-подарункову літературу для представників іноземних делегацій. Також проводиться щорічний «Буковинський туристичний ярмарок», започатковано туристично-спортивний похід на гору Яровиця, приурочений до Дня Незалежності України. При цьому активно розвивається подієвий туризм: проводяться міжнародний поетичний фестиваль «Meridian Czernovitz», Фестиваль Маланок, «Петрівський ярмарок», «Буковинська осінь»,

молодіжні фестивалі «Обнова – фест», «Памір – фест», тощо. З метою розвитку подієвого туризму та підтримки національних традицій проведення туристично-привабливих заходів організовано та проведено: Різдяний ярмарок, Буковинський туристичний ярмарок. З метою промоціювання туристичних можливостей Чернівців на міжнародному рівні в березні 2019 р. місто було представлено на Міжнародній туристичній виставці «ITB-2019» м. Берлін (Німеччина), прийнято участь у 26 Міжнародній виставці UITT'2019: «Україна – Подорожі та Туризм» в м. Києві, 25 Міжнародній туристичній виставці в м. Лодзь (Польща) та Міжнародному весняному ярмарку туристичних послуг «Відпочинок – 2019» в м. Мінську (Білорусь). З метою обміну досвідом та налагодження зв'язків відвідали туристичні форуми в м. Одеса, Центральньо-Український музейно-туристичний фестиваль в м. Кропивницькому [1].

Стратегією розвитку Чернівецької області на період до 2027 року саме галузь туризму визначено як одну із стратегічних цілей (SMART-спеціалізація) на основі потенціалу економічного зростання з можливостями залучення інвестиційних ресурсів та збільшенням зайнятості населення [2]. На досягнення цієї цілі спрямовані розглянуті заходи промоції області.

Таким чином, Чернівецька область володіє достатнім туристичним потенціалом. Його реалізація залежатиме від ефективності проведення комплексу заходів промоції регіону на національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Чернівецької міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://city.cv.ua/mt/turystam>. – Назва з екрана.
2. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua>. – Назва з екрана.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Культурно-пізнавальний туризм виступає однією із найпопулярніших форм дозвілля, оскільки сприяє розширенню світогляду та культурному збагаченню людини. В Україні цей вид туризму має чималі перспективи для розвитку завдяки значному історико-культурному потенціалу, що сформувався у кожному її регіоні. І Київська область не є виключенням, в її межах зосереджена велика кількість музеїв, пам'яток культури та архітектури, археологічних об'єктів, які щорічно приваблюють тисячі екскурсантів та туристів.

Ядром історико-культурного туристичного потенціалу Київської області є майже 6 тис. об'єктів історико-культурної спадщини, зокрема 2 060 пам'яток археології, 1 175 пам'яток історії, та 316 пам'яток архітектури. Це давні поселення, городища, могильники, кургани, змійові вали, місця битв та історичних подій, археологічні пам'ятки тощо.

До Реєстру нерухомих пам'яток культурної спадщини національного значення у Київській області занесено 29 історико-культурних об'єктів, включаючи: давні поселення та городища (наприклад, городище літописного міста Юр'єва; городище літописного міста Вишгорода; городище в с. Хотів; городище літописного міста Треполя та багато інших); могильники, кургани (курган «Могिला», курган «Глушевська Могила», курган «Гайдамацька Могила», курганний могильник в с. Черепин та інші); археологічні комплекси (городище літописного міста Бакожина та інші); місця проживання видатних людей (зокрема, садиба співака І. С. Козловського, садиба майстра народно-декоративного живопису К. В. Білокур тощо); місця історичних подій (літописне місто Переяслав – столиця Переяславського князівства); об'єкти монументального мистецтва тощо.

За п'ять останніх допандемійних років (2014–2019 рр.) в області чітко відстежувалася позитивна тенденція щодо туристичної активності – потік туристів зріс на 39,0 % [2]. Однак, чи не найбільшим випробуванням, з яким зіткнувся світ після Другої світової війни, стала пандемія коронавірусу COVID-19. Сфера туризму, як і інші сектори економіки, зазнала значних збитків, оскільки на тривалий час були заборонені туристичні подорожі та діяльність туристичних закладів. За окремими підрахунками 96 % туристичних destinations у всьому світі зазнали обмежень.

Оговтуючись, після жорстких карантинних обмежень, туристичний бізнес разом із регіональними та місцевими органами державної влади почав шукати в умовах сучасних реалій шляхи для відновлення туристичних потоків. Так, в Стратегії розвитку Київської області на 2021–2027 роки, однією зі стратегічних цілей визначено «розвиток культурного і духовного середовища, збереження і популяризація культурної спадщини» [2]. Таким чином, культурно-пізнавальний туризм не лише набуває все більшої популярності, а й визначений як один із пріоритетних напрямів розвитку туристичної галузі Київської області на найближчу перспективу.

Туризм Київщини має високий ресурсний потенціал для розвитку таких продуктів, як тури вихідного дня та діловий туризм (MICE), а також гастротури, сільський, екологічний, медичний та лікувально-оздоровчий туризм. Всі вищеперелічені види туристичної діяльності, як правило, включають додаткові сегменти пізнавального спрямування – екскурсійні програми, що передбачають відвідування історико-культурних об'єктів. Таким чином, історико-культурні ресурси регіону – це, по суті, необмежена база для розбудови його туристичної галузі.

Варто зазначити, що перешкодами на шляху ефективного розвитку туристичної галузі в досліджуваному регіоні є: неналежний стан облаштування туристичних об'єктів (відсутність громадських вбиралень, вказівників); недостатність супутніх послуг, нерозвинена велосипедна інфраструктура регіону (велодоріжки, прокатні станції); недостатня промоція регіональних

туристично привабливих заходів, майже повна відсутність парainфраструктури (для маломобільних груп населення); низька адаптованість туристичних об'єктів і продуктів для іноземного споживача (нестача фахових екскурсиводів, що вільно володіють іншими мовами, низький рівень сервісу) тощо.

Без вирішення цих проблем неможлива суттєва активізація внутрішніх туристичних потоків та приваблення в'їзного туриста. Місцевій владі та туристичному бізнесу необхідно зважити на те, що саме внутрішній туризм є основним рушієм збереження та відродження туристичної галузі в сучасних умовах. А у процесі пом'якшення протиепідеміологічних заходів він стане стимулом і для притоку іноземних туристів.

Отже, ефективне та раціональне використання історико-культурної спадщини у створенні регіональних туристичних продуктів є важливим чинником розвитку туристичних дестинацій, стимулювання міжрегіональних та міждержавних комунікацій, зростання зайнятості населення, поліпшення роботи з охорони пам'яток історії, підвищення культурного рівня населення [1].

Список використаних джерел

1. Логвин М. М. Історико-культурна спадщина як чинник розвитку регіональної туристичної дестинації [Електронний ресурс] / М. М. Логвин, Н. М. Кар-пенко, П. В. Шуканов // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – Вип. № 4 (21). – С. 393–399. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7550/1/Логвин%20М.М.%20С%20Карпенко%20Н.М.%20Шуканов%20П.В.%20Стаття.pdf> (дата звернення: 21.12.2021). – Назва з екрана.
2. Стратегія розвитку Київської області на 2021–2027 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://koda.gov.ua/oblderzhadministratsija/publichna-informatsiya/strategiya-rozvitku-kiiivskoi-oblast/> (дата звернення: 21.12.2021). – Назва з екрана.

*І. Р. Прокопенко, аспірант;
А. В. Шевченко, студентка гр. Тб-51
Науковий керівник – Ю. В. Карпенко, к. е. н., доцент
ПУЕТ*

АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Туристична індустрія – сукупність різних суб'єктів підприємницької діяльності, основна виробнича діяльність яких пов'язана з наданням послуг, виробництвом та реалізацією товарів для задоволення потреб туристів.

Ефективний регіональний ринок туристичних послуг є одним із способів підвищення рівня розвитку економіки Одеської обл. При цьому соціально-економічні вигоди регіону від туризму значно перевищують прибутки самої туристської галузі за рахунок мультиплікативного ефекту туристичних витрат, що генерують хвилю циклів економічної активності в галузях, залучених до обслуговування туристів. Саме тому туризм має перспективи позитивного впливу на формування структури зайнятості місцевого населення та сприяння розвитку економіки регіону в цілому.

Туристична галузь Одеської обл. завдяки наявності низки вагомих передумов для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму (вигідне геополітичне положення, комфортні мікрокліматичні умови, історико-культурна й архітектурна спадщина, найбільші морські порти України, розвинені промисловість, курортно-рекреаційний комплекс, транспортні мережі, фінансова та соціально-культурна інфраструктура) набуває все відчутнішого значення для місцевого господарства, стає стратегічним напрямком розвитку регіону [1].

Одним із показників розвитку туризму в окремо взятій області може слугувати обсяг туристичного потоку, що кількісно відображує фактичне перебування туристів на даній території.

Аналіз кількості обслуговуваних туристів в Одеській обл. у 2000–2019 рр., засвідчив, що найбільшу кількість туристів було обслуговано на території області у 2003 р. – 383,6 тис. осіб, а найнижча, ООС та неспокійної обстановки у великих містах

(Києві, Одесі), зокрема в Одеській обл. кількість іноземних туристів скоротилася на 57,8 %, а у 2015 рр. порівняно з 2013 р. на 84,0 %. Але вже у 2016 р. ситуація у країні поступово почала налагоджуватися, і як наслідок, туристичний потік до Одеської області в 2017 р. зріс приблизно на 40 % порівняно з 2015 р.

У 2019 р. в області кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами становила 99 764 осіб, що на 18 383 осіб (22,6 %) більше ніж у 2018 р. та на 27 462 осіб (38,0 %) більше ніж у 2017 р. Серед них кількість іноземних туристів у 2019 р. становила 821 особа, що на 1 183 особи (59,0 %) менше ніж у 2018 р. та на 1 282 особи (61,0 %) менше ніж у 2017 р.; виїзних туристів – 77 197 осіб, що на 21 901 особу (39,6 %) більше ніж у 2018 р. та на 32 439 особи (72,5 %) більше ніж у 2017 р.; внутрішніх туристів у 2019 р. становила 21 746 осіб, що на 2 335 особи (9,7 %) менше ніж у 2018 р. та на 3 695 осіб (14,5 %) менше ніж у 2017 р. [2].

Аналіз показників наявності колективних засобів розміщення в Одеській обл. 2011–2019 рр. свідчить, що у 2011–2014 рр. кількість колективних засобів розміщення в області зросла у 1,3 рази і склала 13,8 % від загального рівня по країні; кількість місць в них зросла у 1,2 рази. На 2014 р. питома вага оздоровчих закладів регіону збільшилася відносно їх кількості по Україні з 8,4 % до 13,7 % через анексію АР Крим. У 2015 р. спостерігається зменшення кількості колективних засобів розміщення на 18,2 % порівняно з 2017 р. та на 9,3 % менше у 2016 р. порівняно з 2017 р. Частка готелів та аналогічних засобів розміщення суттєво не змінювалася, так їх максимальна кількість склала у 2013 р. – 253 од. У 2017 р. до 2016 р. цей показник знизився до 232 од. (11,5 %), а порівняно з 2015 р. відповідно знизився на 16,8 % і склав 208 од. У 2019 р. спостерігається збільшення кількості колективних засобів розміщення на 10 од. (5,6 %) порівняно з 2018 р., відповідно кількість місць у них збільшилася на 2 724 од. (11,6 %) та кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщення склала 306 474 осіб, що на 16 561 осіб (5,7 %) більше порівняно з 2018 р.

Показники кількості спеціалізованих засобів розміщування мають схожу динаміку. Так, у 2017 р. їх кількість становила 321 од., що на 8,5 % менше ніж у 2016 р. та на 19,1 % менше ніж у 2015 р., відповідно змінилася і кількість місць у колективних засобах розміщення.

Показники функціонування санаторно-курортних та оздоровчих закладів в регіоні за 2000–2017 рр. свідчать, що протягом 2000–2009 рр. кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням в регіоні суттєво не змінювалася і становила 37 од. З 2010 р. їх кількість почала знижуватися і у 2017 р. становила 27 од., (3,6 %) менше ніж у 2016 р. та 2015 р.; санаторіїв-профілакторіїв – 3 од. (40,0 %) менше ніж у 2015 р.; будинків і пансіонатів відпочинку – 6 од., що на 1 од. (14,3 %) менше ніж у 2015 р.; баз та інших закладів відпочинку – 285 од. (9,2 %) менше ніж у 2016 р. та на 72 од. (20,2 %) менше ніж у 2015 р. [2].

Показники функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку в регіоні за 2000–2019 рр. свідчать, що найбільша кількість закладів була у 2008 р. – 1 247 од., а найменша у 2015 р. – 686 од. У 2019 р. їх кількість становила 640 од., що на 2 од. більше ніж у 2018 р. та 84 од. більше ніж у 2017 р., а кількість дітей, які перебували у закладах становила 102,1 тис. осіб, що на 1 349 осіб менше ніж у 2018 р. та 3 782 осіб менше ніж у 2017 р. Кількість закладів оздоровлення у 2019 р. їх кількість становила 14 од., що на 1 од. менше ніж у 2018 р. та 7 од. менше ніж у 2017 р. та у них у 2019 р. 13 602 особи, що на 3 182 особи менше ніж у 2018 р. та 3 019 осіб менше ніж у 2017 р.

Стосовно кількості об'єктів сфери культури і мистецтв в Одеській області, які є невід'ємною частиною туристичної інфраструктури протягом 2000–2017 рр. ситуація наступна: з 2000 по 2008 рр. в області кількість театрів складала 9 одиниць, а у 2009 р. – скоротилася до 7 одиниць та залишилася такою до 2017 р. Загальна кількість концертних організацій на протязі 2000–2009 рр. вона зросла у 3 рази, а у 2010 р. зменшилася до 2 од. і такою залишилася у 2017 р. Кількість слухачів концертних організацій має нерівномірну динаміку, а саме максимальна

їх кількість становила 289,2 тис. осіб. у 2013 р., а мінімальна 72,8 тис. осіб становила у 2014 р.

Показники функціонування музеїв та клубних закладів в регіоні за 2000–2017 рр. в Одеській обл. свідчать, що у 2000–2009 рр. кількість музеїв в регіоні залишилася незмінною – 13 од., у 2010–2015 рр. їх кількість склала 11 од., у 2017 р. зросла до 14 од., що у розрахунку на 1 млн населення складає 5 музеїв. Кількість кінозалів на протязі досліджуваного періоду скоротилася у 30 разів, з 618 од. у 200 р. до 20 од. у 2017 р. А кількість глядачів у них, як не дивно у 2017 р. порівняно з 2000 р. залишилася на рівні 645,1 тис. осіб. Це пояснюється, великою місткістю кінотеатрів розташованих переважно у обласному центрі. Кількість місць у закладах культури клубного типу зменшилася з 244,1 тис. місць у 2000 р. до 187,7 – у 2017 р. [2].

Отже, розвиток туристичної діяльності бізнесу є одним з пріоритетних напрямків діяльності в сфері послуг на території Одеської обл. В сучасних умовах коли в область переорієнтовано значні туристичні потоки, активізація такої діяльності дає змогу вирішувати найважливіші економічні і соціальні проблеми регіону. Така ситуація дає змогу підвищити зайнятість населення. Постає перспективним джерелом формування доходів, сприяє зменшенню соціальної напруги суспільства, становленню системи соціальних цінностей у населення, зростанню його культурно-освітнього рівня.

Список використаних джерел

1. Колесніченко В. С. Управління регіональним розвитком туризму в сучасних умовах / В. С. Колесніченко, В. Ф. Семенов // Регіональна економіка та управління. – 2017. – № 2 (15). – С. 67–72.
2. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс] : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Вінницька область – місце яке вміє дивувати та надихати на нові ідеї. Була заснована 27 лютого 1932 р. Розташована в лісо-степовій зоні центральної частини Правобережної України, на Придніпровській височині на південному сході і Подільській височині на південному заході.

Вінницька земля неосяжна і родюча, вабляча затишною прохолодою лісів, тихими плесами ставків, величчю народного духу і ширістю людських сердець. Вінниччина щедро представлена пам'ятками археології, архітектури та містобудування, історії, культури та етнографії, що дбайливо зібрані у музеях міст і сіл області. На сьогодні в області функціонує більше 120 музеїв системи Міністерства культури і туризму України. Загалом в області під охорону держави взято біля 3,5 тис. пам'яток.

На її теренах відкрито понад 1,5 тис. археологічних пам'яток під доби пізнього палеоліту до середньовіччя. Значна їх частина належить до трипільської культури (IV–III тис. до н. е.). На території області виявлено чимало городищ і курганів. Немирівське скіфське городище є одним з найбільших в Україні. Далекі пращури залишили у спадок чимало унікальних поховань і скарбів, що дійшли до нашого часу.

Серед архітектурної спадщини регіону особливий інтерес для туристів становлять замкові комплекси XVI–XVII ст. у Буші, Барі, Озаринцях, Мурованих Курилівцях, Селищі, Хмільнику та Іванові; безліч палаців, костьолів, церков XVII–XIX ст., які збереглися у 22 районах, містах Вінниці та Могилеві-Подільському. Є і давні синагоги, як наприклад у Шаргороді.

У 2007 р. Вінницькою обласною радою з метою популяризації нових туристичних маршрутів по Східному Поділлі проведено конкурс «Сім чудес Вінниччини» і відзначено найяскравіші шедеври вінницького краю, створені природою та працею і натхненням людини. Ще двадцять одну унікальну пам'ятку відзначили у номінації «Перлини Поділля».

У 2008 р. за результатами конкурсу «Сім чудес Вінниччини» Вінницьким обласним краєзнавчим музеєм було створено пересувну виставку. Виставка викликала зацікавленість глядачів – з інших міст і країн, а також жителів Вінницької області, для яких інформація про пам'ятки рідного краю стала свого роду відкриттям.

Надзвичайно привабливими для туристів є Державний історико-культурний заповідник «Буша» Ямпільського району, скельний монастир у с. Лядова Могилів-Подільського району, пам'ятка архітектури XVIII ст. палац Потоцьких у Тульчині та багато інших цікавих місць, які можна побачити, відвідавши міста і села області.

Здавна у краї розвивалося гончарство. Особливого розквіту це древнє ремесло набуло у 20-ті роки ХХ ст. в с. Новоселівка Гайсинського району, де жили й творили видатні майстри – Андрій Гончар та брати Яким і Яків Герасименки.

Ще одним відомим центром традиційного гончарства на Вінниччині вважається с. Крищинці Тульчинського району. Крищенецька земля дала світові талант Івана Тарасовича Гончара – основоположника вітчизняної народної керамічної скульптури малих форм.

У Вінницькій області з середини ХІХ ст. широкого розповсюдження набув обробіток каменю, що належить до рідкісного промислу. Цьому в значній мірі сприяли великі запаси гранітів. Одним із центрів монументально-меморіальної пластики, декоративного оздоблення виробів садово-паркової архітектури є Гнівань. Гніванські майстри поставляли свою продукцію для будівництва Московського метрополітену, оздоблювали Московський університет, їх художні вироби вивозилися у Францію, Німеччину, Австрію, Польщу.

Культурно-мистецькі надбання Вінниччини сьогодні гідно продовжують сотні фольклорних колективів різних жанрів, майже 300 носять почесні звання – народний (зразковий) аматорський.

На теренах області можна ознайомитися з народними обрядами та звичаями вінничан та взяти участь у традиційних всеукраїнських заходах. Зокрема:

– на святі народного мистецтва «Українська витинанка», що проходить у Могилеві-Подільському, на батьківщині фольклористики, майстра народної творчості, заслуженого працівника культури України Марії Руденко;

- на симпозіумі-практикумі «Бубнівська кераміка» у с. Бубнівка Гайсинського району;
- на симпозіумі скульпторів-каменярів «Подільський обегіг» у с. Буша Ямпільського району;
- на огляді-конкурсі автентичних колективів на приз Г. Танцюри у м. Гайсин, який збирає фольклорні та фольклорно-етнографічні гурти зі всієї України;
- на святі кобзарського мистецтва ім. В. Перепелюка «Струни вічності» у Вінниці, в якому беруть участь відомі солісти, ансамблі та капели бандуристів зі всієї України. Гості свята відвідують с. Вороновиця Вінницького району, де тривалий час жив відомий кобзар, композитор, письменник і народний майстер Володимир Перепелюк. Також можна стати учасниками Міжнародного фестивалю етнічної музики та лендарту «Шешори – Подільські», що проводиться у с. Воробіївка Немирівського району.

Отже, Вінницька область є однією з перспективніших туристичних місць України, яка багата своєю археологією, архітектурою, історією, культурою та надзвичайно талановитими людьми. Своєю історією край нагромадив величезну скарбницю самобутніх народних традицій, звичаїв, обрядів, до яких ми можемо легко долучитися. Затишна атмосфера Вінниччини надихає, допомагає концентруватися і створює простір для ідей. Ідей для роботи, дому, відпочинку та усіх сфер життя. Від маленьких планів – до масштабних стартапів – тут легко створювати щось нове і отримувати максимум користі та задоволення.

Список використаних джерел

1. Вінницька міська рада. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vmr.gov.ua/> (дата звернення: 10.12.2021). – Назва з екрана.
2. Вінницька обласна державна адміністрація. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vin.gov.ua/> (дата звернення: 10.12.2021). – Назва з екрана.
3. Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОДА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dmsrr.gov.ua/> (дата звернення: 10.12.2021). – Назва з екрана.

*М. Я. Сенік, студент;
О. В. Радзімовська, здобувачка
Наукового керівник – М. З. Паска, д. вет. н., професор
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів*

ІНТЕГРАЦІЯ РЕЦЕПТУР ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РЕСТОРАНІ- КОНДИТЕРСЬКІЙ «ФРАЄРКА» У КОНТЕКСТІ РЕСТОРАННОГО ТУРИЗМУ

Ресторанний бізнес у ХХІ столітті розвивається надзвичайно швидко, притягуючи до себе абсолютно різні інновації, які, здавалося б, не мають нічого спільного із цією галуззю.

Досліджуючи тенденції розвитку ресторанного бізнесу, важливо визначити фактори, які впливають на його розвиток. Зокрема, Черномазюк А. Г. виокремлює та аналізує насамперед соціально-економічні чинники. Сюди відносяться система автоматизації праці працівників відділу продажів, система роботи з клієнтами, система управління програмами лояльності для клієнтів, інтерактивне меню, сенсорні дисплеї, практика «відкритих кухонь», робототехніка в якості обслуговуючого персоналу, розумна техніка на кухні та багато іншого [1].

Проаналізовано попит та пропозицію у ресторації «Фраєрка», оскільки основою ресторанного бізнесу є пропонована продукція. Завдяки хвилям акцій за здоровий спосіб життя та екоактивізму споживачі звертають увагу на заклади, які готові приготувати їм корисні, смачні та зовнішньо привабливі страви. Проте із потребами сучасних споживачів звичне обладнання вже не справляється. Саме тут варто згадати деякі новинки. Чільне місце зараз займають на ринку апарати, що можуть поєднувати в собі декілька функцій, не дозволяють запахам страв змішуватися під час одночасного приготування, мати функцію віддаленого доступу. Завдяки появі асортименту iKitchen із бездротовим інтерфейсом як iCombi Pro і iVario Pro об'єднані з ConnectedCooking – надійною інтернет-платформою стало можливе перенесення рецептів, контроль витрати, оновлення ПЗ, за бажанням узгодження виробництва на кількох апаратах і віддалена діагностика фахівцем. Прикладом може служити компанія RATIONAL [2].

Ресторан-кондитерська «Фраєрка» поєднав у собі використання провідної новітньої кухонної та кондитерської техніки і

давно відомих нам рецептів із дитинства. Наприклад, у вітрині «Фраєрки» можна знайти таку знайому випічку з як печиво «Горішки» із надзвичайно ніжно-розсипчастим пісочним тістом та начинкою із вареного згущеного молока, «Перекладанку» (вафельний торт; рецепт покращено додаванням тонкого шару трояндового джему для легкої кислинки), рогаляки із різноманітними начинками, печиво «Картопелька» (бісквітно-горіхова маса), вівсяне печиво, спечене за особливим рецептом [3]. Особливої уваги заслуговують торти, які випікають у цьому ресторані-кондитерській: добре відомий ніжно-шоколадний «Спартак», оновлений торт із чорносливом (горіхові коржі випікаються за певних температурних режимах, що дозволяє приготувати тонкі коржі, які не ламаються при складанні торта), покращений «Естерхайзі» (мигдалеві коржі, масляно-заварний крем та тонкий шар абрикосового джему є чудовим поєднанням, а заварний крем тримає текстуру). Надзвичайно багате меню приваблює багато відвідувачів, а отже попит збільшується. Ресторан використовує новітнє обладнання, серед якого варто згадати про пароконвектомат iCombiPro із вбудованим інтелектуальним процесом приготування а також iProductionManager, що доводить кондитера до відома, які продукти можна приготувати разом, щоб зекономити час.

Отже, ресторан-кондитерська «Фраєрка» пропонує оновлені добре відомі рецептури та використовує новітнє обладнання, що дозволяє підприємству не лише тримати конкуренцію та швидко обслуговувати гостей, а і «йти в ногу» з сучасністю. Такий симбіоз є хорошим прикладом введення інновацій у ресторанне господарство.

Список використаних джерел

1. Черномазюк А. Г. Інновації у готельно-ресторанному бізнесі / А. Г. Черномазюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 5. – Т. 2. – С. 269–272.
2. Інформація про продукт RATIONAL [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.rational-online.com/ru_ru/company/about-us/. – Назва з екрана.
3. Паска М. Потенціал автентичних делікатесних м'ясних продуктів у контексті гастрономічного туризму / М. Паска, Л. Баль-Прилипка // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали XII Міжнар. навк.-практ. конф. (23–24 квітня 2020 р., м. Львів). – Львів, 2020. – С. 283–287.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сьогодні світовий та внутрішній ринки сформували конкурентну ситуацію, в умовах якої особливої уваги набувають питання оцінювання туристичного потенціалу регіонів та окремих туристичних дестинацій. Зокрема історико-культурний потенціал країни, матеріальні та духовні пам'ятки народу мають велике значення для формування світогляду, а також для задоволення матеріальних та рекреаційно-туристичних потреб туристів.

Оскільки населення України знаходиться зараз у складному економічному становищі, то відбувається все більша переорієнтація з виїзного туризму на внутрішній, туристи намагаються знайти альтернативний варіант для відпочинку.

Україна має давню історію, а зокрема Чернігівська область володіє унікальними історико-культурними надбаннями: багаті природні ресурси, історико-архітектурні пам'ятки оборонного характеру, сакральні пам'ятки, археологічні та літературно-меморіальні пам'ятки. Все це дає підстави розглядати область як одну з найперспективніших для розвитку туристичної інфраструктури та індустрії туризму загалом.

Древній Чернігівський край відомий великою кількістю унікальних пам'яток історії та архітектури Княжої та Козацької доби. Понад 200 з них мають світове значення і свідчать про видатну роль і місце Чернігівського князівства у формуванні Київської Русі та Української держави [2].

Разом з тим туристичний потенціал Чернігівської області на сьогодні реалізовано не повною мірою. Зростання транспортних витрат для долання маршруту Київ-Чернігів негативно відобразилось на кількості індивідуальних подорожуючих за напрямками Чернігів та Батурин. Відсутність прямого залізничного сполучення Чернігова з іншими регіонами України також не сприяє збільшенню потоку туристів.

Серед головних чинників зростання туристичної привабливості Чернігівської області відзначимо унікальний природно-ресурсний потенціал і культурно-історичну спадщину. Для їх реалізації на території області необхідно:

- удосконалювати законодавчу і нормативно-правову базу розвитку туризму;
- розробити регіональний нормативний документ «Правила надання туристичних послуг в Чернігівській області»;
- впровадити систему добровільної сертифікації якості туристичних послуг;
- розробити і реалізувати заходи щодо матеріальної підтримки фірм, що займаються в'їзним туризмом (ввести пільги по орендній платі, пільги на тарифи, комунальні послуги і т. д.);
- сформувати сучасну систему перепідготовки туристичних кадрів, проводити науково-практичні семінари за участю міжнародних фахівців;
- надавати туристичним фірмам інформаційну підтримку з просування послуг, випуску інформаційних матеріалів (каталоги, буклети), розробці туристичного Web-сайту Чернігівської області; допомога в організації теле- і радіопередач для України і зарубіжжя, статті в газетах і журналах) і т. п. [1].

Чернігівська область має значний туристичний потенціал, основу якого складає багата історико-культурна спадщина. Для його реалізації необхідна низка заходів, що дозволять підвищити туристичний імідж області і стати провідним туристичним центром країни та Європи.

Список використаних джерел

1. Антоненко І. Я. Історико-культурна спадщина Чернігівської області: стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / І. Я. Антоненко, Ю. М. Котюх // Ефективна економіка. – 2017. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5854>. – Назва з екрана.
2. Стан туризму в Чернігівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://monitor.cn.ua/ua/monitoring/39585>. – Назва з екрана.

*В. В. Соломко, студент гр. ТМ-21;
Є. М. Крутько, студентка гр. ТБ-51
Науковий керівник – М. М. Логвин, к. геогр. н., доцент
ПУЕТ*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Всі ліси Полтавської області віднесено до лісів з особливим режимом лісокористування, який передбачає обмежене використання лісосировинних ресурсів. Частка захисних та рекреаційно-оздоровчих лісів становить відповідно 65 % та 18 % загальної площі лісів. Ліси природоохоронного та історико-культурного призначення займають решту 17 % лісових територій і мають стійку тенденцію щодо збільшення.

Щорічно лісовими насадженнями області поглинається близько 1,4 млн т вуглецю. Внаслідок різноманітних історичних процесів та господарської діяльності 65 % сучасних лісів області – штучні лісові насадження.

Ліси області розміщені нерівномірно, переважно в долинах річок Ворскли, Псла, Сули, Хоролу, Удаю, а також по берегах Кременчуцького і Дніпродзержинського водосховищ. Найбільші лісові масиви зосереджені в Котелевському, Гадяцькому та Шишацькому районах регіону, лісистість яких вдвічі перевищує обласний показник (8,9 %), і навіть середній показник по Україні – 15,7 %.

Найбільш лісодефіцитними регіонами області залишаються Глобинський, Семенівський та Машівський адміністративні райони, лісистість яких взагалі не перевищує 3%, що пов'язано з інтенсивним сільськогосподарським використанням території. В порівнянні із 1990 р. середній клас бонітету лісів області підвищився на 0,2, відносна повнота збільшилась на 0,02, середній вік насаджень на 13 років, середній запас на 1 га вкритих лісом ділянок зріс на 41 м³ (+21 %), що в цілому свідчить про позитивний характер лісогосподарської діяльності.

До ключових територій екомережі належать території та об'єкти природно-заповідного фонду, у межах яких збереглися найбільш цінні природні комплекси.

Станом на 01.05.2019 р. природно-заповідний фонд Полтавщини налічував 388 територій та об'єктів загальною площею 142,5 тис. га, що складає 4,95 % від загальної площі області (табл. 1), з яких 30 об'єктів загальнодержавного значення, а саме: 2 національних природних парки; 20 заказників; 1 пам'ятка природи; 1 ботанічний сад; 2 дендрологічних парки та 4 парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення становить 358, з яких 5 – це регіональні ландшафтні парки, 157 – заказники, 134 – пам'ятки природи, 48 заповідні урочища, 1 дендрологічний парк та 13 парків – пам'яток садово-паркового мистецтва.

У 2018 р. природні території у Карлівському районі площею 26,0 га оголошені ландшафтним заказником місцевого значення «Піщанка», у Зіньківському районі – комплексною пам'яткою природи місцевого значення «Кургани» (площа 0,82 га).

Таблиця 1 – Динаміка площі земель заповідників, складено за [2]

Регіон	Усього земель, тис. га	Площа земель заповідників та національних природних парків, тис. га				Питома вага заповідних земель у загальній площі, %
		2015 р.	2016 р.	2017 р.	відхилення 2017 до 2015, %	
Україна	60 354,9	1 769,1	1 997,4	1 997,4	+12,9	3,3
Полтавська область	2 875,0	22,8	22,8	22,8	0	0,8

Полтавська область налічує 16 санаторно-оздоровчих закладів, баз відпочинку, зокрема: по одному у Великобагачанському, Глобинському, Зіньківському, Машівському, Полтавському районах, 2 в Новосанжарському районі, 4 в Кременчуцькому районі та 5 в місті Миргороді.

У топ-5 місць для комфортного сімейного відпочинку в Україні у 2019 р. увійшов Миргород, який у переліку місць відпочинку опинився поруч із Затокою (Одеська область), Коблеве (Миколаївська область), озера Синевир (Закарпатська область) та Шацькими озерами (Волинська область).

Основними забруднювачами навколишнього природного середовища промисловими відходами є підприємства ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (станом на 01.01.2019 накопичено у відвалах та хвостосховищах 2,339 млрд т нетоксичних відходів) та ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» (станом на 01.01.2019 р. у відвалі формувальних сумішей на орендованій земельній ділянці знаходиться 7,463 млн т відходів, які вважаються нетоксичними).

Серед стаціонарних джерел головними забруднювачами є підприємства м. Кременчука та м. Горішні Плавні, а також районів, на території яких здійснюється видобування і транспортування газу. На м. Кременчук припадає 29,7 % від усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами, на Лохвицький район – 9,2 %, Гадяцький – 7,9 %, Зіньківський – 4,1 %, Решетилівський – 2,7 %, Шишацький – 2,4 %, Диканський – 2,4 %, Котелевський – 2,4 % та Лубенський – 2,2 %. На м. Горішні Плавні – 20,8 %.

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів Полтавської області підданий антропогенному тиску виробничої діяльності суб'єктів господарювання. Із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області 44 км піддані водній абразії. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п'яти населених пунктів Глобинського та Кременчуцького районів: інтенсивність розмиву цих берегів становить 3–7, а в окремі роки до 10–15 метрів на рік.

Аналітичні дослідження підтверджують відсутність суттєвих негативних змін у стані майже усіх річок Полтавської області – за даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області вміст забруднюючих речовин у поверхневих водах здебільшого не перевищує гранично допустимих концентрацій [2].

Оптимальне поєднання економічної, соціальної, екологічної та інноваційної сфери регіону, їх взаємодія та збалансований взаємовплив є пріоритетом подальшого розвитку Полтавської області, особливо в умовах глобалізації та забезпечення процесів євроінтеграції, визначених курсом на сталий розвиток держави.

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і в порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним і сприяє розвитку екологічного туризму.

Список використаних джерел

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2020 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1ncoWF94Bc8dMB0l3uk0-oOQKL-JJ3OeR/view>. – Назва з екрана.
2. Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://poltavavodgosp.gov.ua/>. – Назва з екрана.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Дніпропетровська область – одна з найбільш економічно розвинених областей України. Проте нинішня структура її економіки не сприяє прискореному розвитку і не гарантує стабільного поліпшення якості життя мешканців області на середньострокову перспективу. Як свідчить світовий досвід, туристична галузь нині є однією з найбільш рентабельних. Тому питання розвитку туризму у Дніпропетровській області є актуальним для вирішення цього завдання.

Курортно-туристична інфраструктура Дніпропетровської області включає більше 90 закладів оздоровлення та відпочинку, понад 130 підприємств із розміщення, а також широкий спектр культурно-дозвільних закладів. У ряді районів області функціонують 14 садиб сільського зеленого туризму. В області під охороною держави перебуває понад 6 тисяч пам'яток історії та культури, серед яких 23 – національного значення, працює 131 музей різної форми власності [1].

Результати соціально-економічного аналізу свідчать, що в області існують проблеми, пов'язані з розвитком туризму, які неможливо розв'язати засобами тільки територіального чи галузевого управління, для цього необхідні регіональна програмна підтримка та комплексний підхід, координація діяльності з іншими галузевими управліннями місцевих органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та міжгалузева координація.

Важливим організаційними завданнями розвитку туризму у Дніпропетровській області є формування унікальних і різноманітних туристичних продуктів регіону, просування їх на внутрішньому та міжнародному ринках шляхом рекламно-інформаційних кампаній, створення туристичних кластерів та туристичної інфраструктури, яка б відповідала сучасним стандартам.

До маркетингових завдань розвитку туризму в Дніпропетровській області належать:

- створення туристично-привабливого іміджу Дніпропетровщини для місцевого населення, громадян України та іноземних громадян;

- створення умов для активної промоції області серед гостей;

- створення бази даних об'єктів туризму, формування попиту на туристичні послуги;

- забезпечення постійної доступності впродовж року різноманітних об'єктів історичного, етнокультурного, промислового туризму;

- забезпечення постійного маркетингу та створення туристичного бренда області;

- підвищення обізнаності потенційних відвідувачів про цікаві туристичні місця, послуги з подорожування, відпочинку, розселення, громадського харчування тощо [1; 2].

Дніпропетровщина має насичену та цікаву історію, велику кількість цікавих туристичних та історичних об'єктів, про які масовий турист не знає чи знає ще недостатньо. Природа, скіфські кургани та об'єкти промислового туризму теж серед безперечних переваг області.

Таким чином, туристична діяльність може стати ваговою складовою економіки Дніпропетровської області, що потребує реалізації низки заходів економічного, організаційного та маркетингового характеру.

Список використаних джерел

1. Стратегія регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/uUR7kxh>. – Назва з екрана.
2. Зеленська Л. І. Шляхи збільшення туристичного потенціалу регіону (на прикладі Дніпропетровської області) [Електронний ресурс] / Л. І. Зеленська. – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_tourism/zelenskaya.htm. – Назва з екрана.

*А. В. Чадюк, студентка гр. ТУР-61м
Науковий керівник – О. Б. Конарівська, к. е. н., доцент
Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне*

ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ТРЕНДІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ ДЛЯ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гостинна індустрія – це найголовніша складова туристичної сфери країни. Матеріальна база, яка призначена для розміщення туристів, посідає одне з перших місць при формуванні туристичної інфраструктури, оскільки якість проживання та обслуговування суттєво впливають на рівень туристичного сервісу. Саме тому, готельна індустрія стає швидко зростаючим бізнесом, який приносить значні грошові надходження, в тому числі валютні. Вітчизняна готельна галузь стає невід’ємною складовою світового готельного господарства [1].

З настанням пандемії сфера гостинності зазнала значних проблем та обмежувальних карантинних заходів, які перешкоджають розвитку готельних підприємств: повне або тимчасове закриття засобів проживання, зменшення популяризації внутрішнього туризму, зменшення кількості ділових поїздок скорочення числа польотів. Такі зміни стали причиною зниження попиту на готельні послуги [2]. Вирішення теперішніх проблем з використанням правильних підходів дасть можливість підвищити загальний рівень розвитку індустрії гостинності, урізноманітнити готельний продукт із гнучкою ціновою політикою та забезпечити Рівненській області конкурентоспроможність на провідних регіональних ринках готельних послуг.

Постійне удосконалення організації та надання готельних послуг є невід’ємними складовими ефективної роботи гостинного бізнесу. Опираючись на міжнародну практику, запропонуємо декілька таких варіантів, які цілком можливо застосувати для інновацій на ринку готельних послуг у Рівненській області:

– перехід готельних підприємств на роботу без рецепції, обладнавши їх кодовими замками, що відкриваються і закриваються віддалено за допомогою бездротового зв’язку чи кодів,

які система відправляє гостям після оплати номера. Це допомагає не тільки оптимізувати витрати, але й поліпшити сервіс для відвідувачів. Бронювання, оплата, поселення та виселення при цьому повністю автоматизовані, виключений людський фактор [3];

- створення чат-ботів, які стануть корисними для швидкого реагування на запитання в умовах недоступності персоналу. Всі запити гостей, пов'язані з бронюванням, номерами в готелях, готельними зручностями, знижками та акціями, реєстрацією чи виїздом оброблятимуться тепер автоматично. До того ж чат-боти здатні залучати відвідувачів веб-сайту у режимі реального часу, що може допомогти збільшити кількість прямих бронювань;

- оновлення програм лояльності готелів, наприклад: надання членам лояльності можливість обміняти публікацію з рекламою у соціальній мережі на безкоштовний напій у барі або створити партнерство з сусідніми ресторанами, щоб члени лояльності отримували знижки чи створити пакет бонусів, де учасники зможуть користуватися спа-центрами, коли орендують конференц-зал готелю для своїх ділових зустрічей [4].

Внаслідок пандемії готельний ринок був змушений адаптуватися під карантинні бізнес-процеси. Тому виник тренд Covid-готель, тобто такий готель приймає людей, у яких тест на Covid позитивний і вони потребують самоізоляції, але мають легкі або відсутні симптоми, тому їм не потрібно залишатися в справжній лікарні. Карантинний готель – це місце, де люди зобов'язані проходити карантин, навіть якщо результат тесту негативний або вакцинований, наприклад, іноземці чи резиденти, які повертаються з країн високого ризику. Ці готелі офіційно визначені та затверджені урядами. Прийом таких гостей передбачає низькі витрати. Ці гості залишатимуться замкненими у своїх номерах від 10 до 14 днів, залежно від місцевих правил. Вони не будуть брати участь у заходах або користуватися готельними послугами. В результаті немає потреби в повноцінному штаті працівників. Такий тренд є альтернативою тимчасовому чи остаточному закриттю і є чудовою можливістю залишатися на плаву під

час пандемії, оскільки забезпечується потік доходу з відносно низькими витратами [7].

Світові мережі гостинності практикують коворкінг, тобто поєднання готелів з офісними центрами. У низький сезон частину номерів без переобладнання можна надати в оренду під офісні приміщення [3].

Перспективним є розвиток екотуризму, тому в Україні запустили роботу глемпінгів. Цей різновид відпочинку був створений спеціально для тих, хто не бажає відмовлятися від комфорту навіть на природі. Тому, обираючи глемпінг, відвідувачі проживають у шатрі, але мають повноцінне м'яке ліжко, зручні меблі, розетки, облаштований санвузол та багато інших приємних деталей для максимального релаксу [5].

Також трендом індустрії гостинності є еко-готелі, вони функціонують за принципом гармонійного сусідства з природою. Такі готелі використовують сонячну енергію, економлять воду, зменшують кількість пластику, впроваджують датчики руху та додаючи м'ясні альтернативи в меню з більш здоровими варіантами, включаючи безглютенові, безлактозні, з низьким вмістом жиру, вегетаріанські, веганські та органічні страви [6].

Тенденцією готельного маркетингу є ведення відеоконтенту на нових платформах соціальних мереж. Чудовим джерелом натхнення для багатьох мандрівників є TikTok – платформа, яка дозволяє продемонструвати найкращу сторону готелю за допомогою коротких кліпів і є сучасним способом взаємодії з аудиторією наступного покоління. Багато готелів і хостелів починають використовувати цю мережу і створюють партнерські відносини з популярними користувачами TikTok, щоб отримати більше охоплення. Зараз багато туристів використовують Pinterest – соціальний фото-сервіс, коли починають планувати подорожі. Створюючи вміст у Pinterest, готелі використовують контент блогів і путівників із привабливими візуальними елементами. Всі зображення та відео як правило мають вищу роздільну здатність. Вміст Pinterest посилається безпосередньо на веб-сайт готелю, його легко закріпити та повторно розповсюдити, щоб отримати більший охоплення [7].

Отже, спостерігаючи за трендами у готельній індустрії, можна краще сфокусуватися на потребах і запитах клієнтів й побачити нові можливості для розвитку гостинного бізнесу. З цього дослідження можемо виділити інноваційні способи удосконалення організації та надання послуг з проживання, серед яких: створення чат-ботів, оновлення програм лояльності та перехід на готельних підприємств на роботу без рецепції. Також, виділимо ключові тренди індустрії гостинності, отже, такими є: Covid-готель, коворкінг, запуск глемпінгів, еко-готелі, ведення відеоконтенту.

Список використаних джерел

1. Івано Є. О. Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти / Є. О. Івано // Зб. мат. IV Міжнар. наук. конф. – Херсон: ФОП Вищемирський В. С., 2019. – С. 405–406.
2. Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід : зб. мат. XV Міжнар. наук. конф. Львів, 2021. – С. 101–102.
3. Ніколайчук О. А. Тренди розвитку вітчизняної індустрії гостинності в умовах COVID-19 / О. А. Ніколайчук // Вісник Харківського національного університету. Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм . – Харків, 2021. – № 13. – С. 108–114.
4. Hospitality Trends: The Latest Trends in The Hospitality Industry. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.revfine.com/hospitality-trends/> (дата звернення: 03.12.2021). – Назва з екрана.
5. 11 Latest Hotel Industry Trends to Focus on for your Hotel's Growth. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ezeeabsolute.com/blog/hotel-industry-trends/> (дата звернення: 03.12.2021). – Назва з екрана.
6. Mandra glamping resort: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mandra.com.ua/> (дата звернення: 03.12.2021). – Назва з екрана.
7. Hotel industry trends: 2021 hotel industry trends to watch out for [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.siteminder.com/r/hotel-trends-hotel-hospitality-industry/> (дата звернення: 03.12.2021). – Назва з екрана.

РЕСУРСИ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сучасне суспільство все більше піклується про зміцнення та охорону свого здоров'я. Високий потенціал фізичної та розумової діяльності людей є безпосередньою передумовою повноцінного життя. Лікувально-оздоровчий туризм дає змогу в комфортних і невимушених умовах підтримувати стан здоров'я у належному стані, тому його розвиток останніми роками є вкрай динамічним як на вітчизняному, так і на міжнародному туристичних ринках.

У кожному регіоні лікувально-оздоровчий туризм розвивається в залежності від специфіки наявних там природних лікувальних ресурсів. Прийнято виділяти кліматичні, грязьові і бальнеологічні курортні ресурси, причому курорти можуть мати у своєму розпорядженні один або відразу декілька природних лікувальних ресурсів [3].

Херсонська область характеризується унікальними для степової зони комплексом природних умов і ресурсів. Головними природними лікувальними ресурсами області є мінеральні та термальні води, лікувальні грязі (пелоїди), ропа солоних озер, морська вода, хімічні властивості яких мають протизапальний, знеболуючий, десенсибілізаційний ефект, прискорюють регенеративні процеси, поліпшують кровообіг, обмінні процеси в організмі, мають регулюючий вплив, підвищують захисні функції.

На території Херсонської області більше 70-ти розвіданих родовищ цілющих мінеральних бальнеологічних ресурсів. Також в області існують декілька родовищ лікувальних грязей, ропи і вод (озеро Соляне, Прокопівське, Червоне, йодно-бромні води на Арабатській Стрілці), які використовуються як лікувальні засоби санаторіями «Гопри», «Золота нива», «Арабатська стрілка», «Чайка».

Санаторій «Гопри» – перлина грязьового лікування Херсонської області. У 1889 р. Херсонське повітове земство, провівши

ретельні дослідження води і грязі Соляного озера, відкрило тут водогрязелікарню, яка виросла в санаторій «Гопри». Грязелікування та ропні ванни сприяють одужанню людей із захворюваннями кістково-м'язової, ендокринної та нервової системи, тут також успішно лікують безпліддя. Уся відпрацьована грязь і ропа після процедур повертаються в озеро, пройшовши регенерацію. На території санаторію розміщене озеро Соляне, сульфідно-мулові лікувальні грязі якого мають такий хімічний склад: сірководень, каротин, пеніциліноподібні, фолікуліноподібні та інші речовини.

Хімічний склад хлоридно-натрієвої ропи озера Соляне представлений: хлоридами, карбонатами, гідрокарбонатами, залізом, сіркою, калієм, бромом, йодом, магнієм.

В зниженні піщаних арен (Олешківські піски) розташовані Олешківські, Коханські, Буркутські озера. Грязі з dna цих водойм дають лікувальний ефект. Особливо відомі лікувальні властивості характеризують сіро-сині грязі Грязьового озера (м. Гола Пристань). Для його живлення в дні розроблені спеціальні свердловини, з яких витікає мінералізована вода. Грязьове озеро-найбільший відомий та давній район рекреації.

Лікувальні грязі та ропні ванни мають протизапальну, знеболюючу, десенсибілізуючу дію, прискорюють регенеративні процеси, поліпшують кровообіг, обмінні процеси в організмі, мають регулюючий вплив на стан центральної нервової системи, підвищують захисні функції [1].

В межах області розташована значна кількість озер – лиманних, лагунних, старичних, еолових, просадкових та прісних, солонуватих, солоних, (за мінералізацією води). Всі вони мають надзвичайно велике рекреаційне значення і можуть використовуватися з різною рекреаційною метою. Проте широким загалом ці ресурси рекреаційного потенціалу Херсонщини використовуються мало. Озера є зоною відпочинку та лікування, в основному, місцевих жителів. Між тим, на південному заході області на Кінбурнському півострові розміщено понад 200 малих і більших озер. Групи озер прикрашають півострів Ягорлицький Кут, узбережжя Тендрівської Затоки. Близько 70 озер розташовані в

західних околицях м. Скадовськ. Понад 100 невеликих озер розміщені на острові Джарилгач.

Забезпеченість Херсонської області підземними водами визначається її розташуванням в межах Причорноморського артезіанського басейну. Термальні води (з температурою понад +60 °С) свердловини № 25 з глибиною 1 600 м поблизу с. Щаливцеве Генічеського району використовуються в лікуванні.

Унікальним не тільки сольовим, але й лікувальним ресурсом на території Херсонської області є ропа солоних озер Азово-Чорноморського узбережжя. Як свідчать письмові джерела, сіль на Кінбурнській косі (Геройські солепромисли) добували у V ст. до н. е. В XII ст. вона стає предметом торгівлі і спричиняє створення відомого торгового шляху – Чумацького.

Мінеральні води хлоридно-сульфатно-натрієвого складу відомі в багатьох районах області. Зокрема, в Береславському, Каховському, Каланчацькому, Білозерському, Генічеському, Великоолександрівському. На півострові Чонгар виявлені води з 36 % вмістом йоду, аналогів яким в Україні немає [2].

Отже, Херсонська область володіє всіма необхідними ресурсами для забезпечення та подальшого розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Проте, ряд чинників, зокрема, економічна криза, недостатність державного фінансування, різке падіння платоспроможності громадян та недостатнє рекламування зумовили негативні тенденції в розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Тому подальший розвиток лікувально-оздоровчого туризму буде залежати від регіональних та місцевих заходів, спрямованих на широку модернізацію наявного потенціалу на основі державно-приватної підтримки.

Список використаних джерел

1. Департамент туризму та курортів Херсонської обласної державної адміністрації. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://visitkherson.gov.ua/>. – Назва з екрана.
2. Курортні ресурси України. – Вип. IV. – Ч. I. – Київ : Лтд, 2005. – 155 с.
3. Мандруй Херсонщиною [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://khoda.gov.ua/mandruj-xersonshhinoiu>. – Назва з екрана.

*В. В. Ярошинська, студентка гр. ТУР-61м
Науковий керівник – С. І. Коротун, к. геогр. н., доцент
Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне*

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Для туристичних ринків країн світу характерна поступальна динаміка розвитку, що проявляється в нарощенні туристичних потоків. Цьому сприяють три глобальні чинники: зростання купівельної спроможності і, зокрема, дискреційного доходу в сім'ях численного середнього класу; збільшення вільного часу завдяки регулюванню з боку соціального законодавства на користь працівників; широке поширення приватного транспорту та поява дешевих засобів перевезень [3].

Конкурентоспроможність – визначальний критерій розвитку ринку туристичних послуг, від рівня якого залежать динаміка туристичних потоків та результативність розвитку туристичної галузі. Відповідно, для того щоб розвивати цей ринок, необхідно передусім сприяти нарощенню його конкурентоспроможності. Це означає, що держава повинна забезпечити такі умови для функціонування ринку, які би стимулювали до його розширення та нарощення його конкурентоспроможності як загалом у країні, так і в окремих регіонах зокрема. Для вироблення оптимальної політики управління конкурентоспроможністю ринку туристичних послуг необхідне дослідження категорії «конкурентоспроможність» з урахуванням особливостей формування цього ринку, складу його учасників та факторів конкуренції.

Конкурентоспроможність – одне з основних понять, яке активно використовують у теорії та практиці економічного аналізу, багатогаспектне поняття, що в перекладі з латинської мови означає суперництво, боротьбу за досягнення найкращих результатів [5].

Незважаючи на різні підходи до встановлення сутності конкурентоспроможності, всі дослідники відзначають порівняльний, релевантний і часовий (динамічний) характер цього

показника [5]: відносний (порівняльний) характер – конкурентоспроможність проявляється тільки через порівняння характеристик економічного суб'єкта з характеристиками інших суб'єктів цього ринку; релевантний характер критерію конкурентоспроможності, який означає, що траєкторія руху цього економічного суб'єкта (його конкурентна позиція) відносно інших суб'єктів може бути визначена тільки в межах релевантного зовнішнього середовища; часовий характер (динамічність) критерію конкурентоспроможності характеризує місце суб'єкта в конкурентному полі в координатах часу як результат його конкурентної діяльності.

Конкурентоспроможність ринку туристичних послуг – інтегральна величина, що об'єднує різні параметри його функціонування. Конкурентне середовище ринку, як правило, формують підприємства, які функціонують у певних цільових сегментах. Саме конкурентне середовище формує критерії якості турпродукту, визначаючи обсяг та умови продажу, ціни, методи реклами, стимулювання збуту тощо [1].

За пропозицією туристичного продукту на ринку туристичних послуг виділяють видову (продуктову) та функціональну конкуренції [4]. Функціональною вважають конкуренцію між організованими та неорганізованими формами задоволення потреб туристів. Видова конкуренція – це конкуренція між турпродуктами, які пропонують. Окремі автори, зокрема Любіцева О. О., крім видової та функціональної, виділяє предметну конкуренцію, під якою розуміє конкуренцією між туристичними фірмами, які реалізують на ринку подібний за властивостями товар [1].

Конкурентоспроможність територіальних ринків – результат інтегрального поєднання конкурентоспроможності його складових територіальних елементів: конкурентоспроможність світового ринку туристичних послуг (наприклад, континенту) об'єднуватиме конкурентоспроможність міжнаціональних ринків, які у свою чергу об'єднуватимуть конкурентоспроможність національних ринків, останні інтегруватимуть конкурентоспроможність регіональних ринків певної країни тощо.

Конкурентоспроможність регіонального ринку туристичних послуг належить розглядати з трьох сторін: продуктової, галузевої та територіальної. Продуктова сторона конкурентоспроможності характеризується відповідністю представленого на ринку туристичного продукту очікуванням і потребам туристів; галузева – відображає сукупну конкурентоспроможність суб'єктів, що працюють на ринок та належать до відповідної галузі; територіальна конкурентоспроможність показує туристичну привабливість території та локалізованих на ній туристичних активів. Враховуючи це, регулювання конкурентоспроможності територіального ринку повинне забезпечувати її нарощення через забезпечення розвитку туристичних активів території, стимулювання розвитку відсталих від сучасних вимог галузей обслуговування туриста та сприяння продажу туристичних продуктів.

У територіальному розрізі конкурентоспроможність визначають такими групами факторів (параметрів): 1) конкурентоспроможність країни; 2) природно-кліматичні, географічні, екологічні та соціально-економічні параметри регіону; 3) підприємницька та інноваційна активність у регіоні; 4) рівень відповідності параметрів інфраструктури регіону міжнародним, національним і регіональним нормативам; 5) рівень міжнародної інтеграції та кооперування регіону.

Отже, територіальний ринок туристичних послуг формується під впливом умов та чинників розвитку території. Його конкурентоспроможність забезпечується наявним туристичним потенціалом, який охоплює туристично-рекреаційний та організаційно-економічний потенціал. Останній залежить від рівня розвитку територіальної інфраструктури, інвестування в туристичні об'єкти, належного ресурсного забезпечення обслуговування туристів тощо.

Створення конкурентоспроможного організаційно-економічного туристичного потенціалу вимагає відповідного управлінського впливу з боку влади, впровадження адекватних до соціально-економічного середовища регіону механізмів регулю-

вання функціонування територіального туристичного кластера та його складових.

Формування та реалізація державної стратегії розвитку територіальних ринків туристичних послуг – основа управління конкурентоспроможністю ТРТП, оскільки дає змогу виробити єдину політику на всіх рівнях управління: державному, регіональному, місцевому. Стратегічний розвиток ТРТП визначається сукупними впливом загальнодержавної стратегії розвитку туризму та базових стратегічних документів розвитку території.

Базові стратегії розвитку територій виходять із перспективного бачення економічної моделі регіону в перспективі. Найпоширенішими типами базових моделей стратегій є: стратегія зростання, стратегія стабілізації або обмеженого зростання, стратегія виживання [6].

Цілями розробки стратегії розвитку регіонального туризму називають [6]: задоволення потреб туристів; створення сучасного високоефективного та конкурентоспроможного туристичного комплексу; створення сприятливих умов для кооперації туристських, банківських структур, транспортних, готельних компаній тощо; забезпечення розвитку окремих видів туризму (соціального, яхтового, лікувально-оздоровчого тощо); підвищення привабливості регіону тощо.

Аналіз конкурентоспроможні ТРТП – базовий елемент стратегічного аналізу туристичного територіального ринку. Залежно від методики, яку застосовували для оцінювання конкурентоспроможності й факторів, що підлягали оцінюванню, стратегічний аналіз ринку може додатково містити певні елементи. Це може бути поглиблений аналіз соціально-економічного розвитку території, додаткове дослідження факторів внутрішнього та зовнішнього середовища розвитку ринку (аналіз можливостей та загроз, сильних і слабких сторін – SWOT-аналіз), що дає змогу сформуванню стратегічне бачення умов розвитку ринку та виробити відповідну стратегію управління ТРТП.

Стратегічний вибір розвитку ТРТП передбачає визначення цільових орієнтирів та напрямів розвитку туристичного ринку, інакше кажучи, обґрунтування пріоритетів розвитку туристич-

ного регіонального комплексу. Стратегічно потрібно забезпечувати відповідний рівень ринкової свободи за максимального сприяння підприємницькій діяльності в цій сфері.

Конкурентоспроможність ТРТП – це його потенційна спроможність у певний період часу задовольняти потреби споживачів на вищому порівняно з іншими територіальними ринками рівні, наслідком чого є нарощення територією обсягів реалізації туристичних послуг. Конкурентоспроможність ТРТП формується у процесі інтеграції параметрів конкурентоспроможності представлених на ньому продуктів та послуг, туристичних підприємств, туристичних ресурсів території, та визначається властивим ринку рівнем конкуренції між ними.

Список використаних джерел

1. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Альтер-прес, 2003. – 436 с.
2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.08.2008 р. № 1088-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1088-2008-%F0>. – Назва з екрана.
3. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні на сучасному етапі 2010 року. Міністерство культури і туризму України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183853>. – Назва з екрана.
4. Ткаченко Т. І. Територіально сфокусований розвиток суб'єктів туристичного бізнесу / Т. І. Ткаченко // Культура народів Причорномор'я. 2006. – № 81. – С. 56–64.
5. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. / С. М. Клименко, Т. В. Омеляненко, Д. О. Барабась та ін. – Київ : КНЕУ, 2006. – 527 с.
6. Управління регіональним розвитком туризму / В. Ф. Семенов, В. Г. Герасименко, Г. П. Горбань, Л. М. Богадьорова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/semenov84.htm. – Назва з екрана.

ЗМІСТ

Бабіна Є. С., Безпоясна В. В., Карпенко Ю. В. Функції сільського (зеленого) туризму	3
Базюк М. Б., Голод А. П. Сучасні загрози безпеці міжнародного туризму	7
Бережна А. О., Карпенко Н. М. Перспективи розвитку туризму у Полтавській області	9
Бехтер Д. С., Нікольченко Б. І., Карпенко Ю. В. Аналіз туристичної індустрії Харківської області	12
Бородаєвський О. В., Тараненко О. О. Пріоритети розвитку туризму у Харківській області	17
Василевська А. О., Тараненко О. О. Туристичні ресурси Чернівецької області.....	19
Галкіна О. О., Карпенко Н. М. Сучасні тенденції розвитку сфери туризму в Карпатському регіоні.....	21
Головко А. С., Богданівський В. В., Тараненко О. О. Підходи до оцінювання туристичного потенціалу регіону	25
Дулевич Д. Ю., Конарівська О. Б. Теоретичні основи системи управління якістю послуг підприємств готельного бізнесу.....	27
Заяць З. В., Коротун С. І. Особливості державного регулювання розвитку сільського туризму.....	32
Лісовол А. В., Тараненко О. О. Історико-культурний потенціал туризму Запорізької області	37
Логвин Д. М., Карпенко Ю. В. Переваги України на ринку туристичних послуг.....	40
Мілокост О. О., Тараненко О. О. Розвиток і організація туризму в Івано-Франківській області в умовах всесвітньої пандемії Covid-19	44
Мірошниченко А. М., Карпусь А. О., Карпенко Ю. В. Сільський (зелений) туризм: сутність, різновиди та форми.....	46

Міхно К. А., Карпенко Ю. В. Сільський (зелений) туризм в контексті сталого розвитку сіл Івано-Франківської області	50
Мороз С. Р., Голод А. П. Модернізація як чинник розвитку регіонального санаторно-курортного комплексу.....	53
Олійник Т. В., Тараненко О. О. Просування Чернівецької області на туристичному ринку	56
Омельченко Т. В., Карпенко Н. М. Сучасні тенденції та перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в Київській області	58
Прокопенко І. Р., Шевченко А. В., Карпенко Ю. В. Аналіз туристичної індустрії Одеської області	61
Пузирна Ж. В., Логвин М. М. Розвиток культурно-пізнавального туризму у Вінницькій області	65
Сеник М. Я., Радзімовська О. В., Паска М. З. Інтеграція рецептур та впровадження інноваційних технологій у ресторані-кондитерській «Фраєрка» у контексті ресторанного туризму	68
Скрипник Я. В., Тараненко О. О. Стан та перспективи реалізації історико-культурної спадщини Чернігівської області.....	70
Соломко В. В., Крутько Є. М., Логвин М. М. Перспективи розвитку екологічного та індустріального туризму в Полтавській області.....	72
Таратухіна А. А., Тараненко О. О. Перспективи та завдання розвитку туризму в Дніпропетровській області	76
Чадюк А. В., Конарівська О. Б. Визначення ключових трендів індустрії гостинності для Рівненської області	78
Шматченко І. В., Тараненко О. О. Ресурси лікувально-оздоровчого туризму Херсонської області.....	82
Ярошинська В. В., Коротун С. І. Управління конкурентоспроможністю туристичних послуг	85

Наукове видання

ТУРИЗМ І МОЛОДЬ - 2021

МАТЕРІАЛИ

Кафедрального круглого столу
студентів та аспірантів

Головна редакторка *М. П. Гречук*
Дизайн обкладинки *Т. А. Маслак*
Комп'ютерне верстання *О. С. Корніліч*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 5,3.
Зам. № 219/1986.

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎ (0532) 50-24-81

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.